

Právnická fakulta

Diplomová práce

Přípravné řízení trestní

Kateřina Viletová

Plzeň 2013

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kateřina VILETOVÁ**
Osobní číslo: **R08M0356P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Název tématu: **Přípravné řízení trestní**
Zadávací katedra: **Katedra trestního práva**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Úvod
2. Formy přípravného řízení trestního
3. Postup před zahájením trestního stíhání
4. Zkrácené přípravné řízení
5. Úloha státního zástupce a soudu v přípravném řízení trestním
6. Odklony v přípravném řízení trestním
7. Závěr

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

Musil, J. Kratochvíl, V. Šámal, P. a kol., Kurs trestního práva. Trestní právo procesní, 3. přepracované a doplněné vydání, Praha: C.H.Beck, 2007, ISBN: 978-80-7179-572-8

Jelínek a kol., Trestní právo procesní, Praha: Leges 2011, ISBN: 978-80-87212-92-9

Šámal, Novotná, Novotný, Růžička, Vondruška, Přípravné řízení trestní, 2003, ISBN 80-7179-741-3

Stříž, Polák, Fenyk, Hájek, Trestní zákoník a trestní řád, Průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou, 2. díl - trestní řád, Praha: Linde 2010, ISBN: 9-788072-018031

Jelínek a kol., Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou, Praha: Leges 2011, ISBN: 9-788087-212998

Císařová, Fenyk, Gřivna, Trestní právo procesní, ASPI 2008, ISBN: 978-80-7357-348-5

Fryšták a kol., Trestní právo procesní, KEY Publishing 2009, 2. vydání, ISBN: 978-80-7418-041-5

Růžička, M., Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR, Praha: C.H.Beck 2005, ISBN: 80-7179-929-7

Šimovček a kol., Trestné právo procesné, Plzeň: Aleš Čeněk 2011, ISBN: 978-80-7380-324-7

Vedoucí diplomové práce:

Doc. JUDr. František Novotný, CSc.

Katedra trestního práva

Datum zadání diplomové práce: **14. prosince 2011**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2013**

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.

děkan

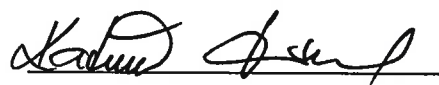
JUDr. Petr Kybič, Ph.D.

vedoucí katedry

V Plzni dne 13. září 2012

Prohlašuji tímto, že jsem tuto diplomovou práci na téma „Přípravné řízení trestní“ zpracovala samostatně pod vedením doc. JUDr. Františka Novotného, CSc. s využitím pramenů v práci uvedených. Dále prohlašuji, že tato diplomová práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Plzeň, duben 2013

Kateřina Viletová

Obsah

1. Úvod	3
2. Formy přípravného řízení trestního	5
2.1. Stručně k pojmu trestního řízení	5
2.2. Historický vývoj trestního řízení	5
2.3. Co je přípravné trestní řízení a jeho účel.....	7
2.4. K jednotlivým formám přípravného trestního řízení.....	9
3. Postup před zahájením trestního stíhání	12
3.1. Subjekty trestního řízení.....	12
3.1.1. Orgány činné v trestním řízení	12
3.1.1.1. Policejní orgán	12
3.1.1.2. Státní zástupce	13
3.1.1.3. Soud.....	15
3.1.2. Osoba, proti níž je vedeno trestní řízení	16
3.1.3. Další subjekty trestního řízení	17
3.1.3.1. Obhájce.....	17
3.1.3.1.1. Nutná obhajoba.....	18
3.1.3.1.2. Poškozený.....	20
3.1.3.1.3. Zúčastněná osoba.....	20
3.2. Postup před zahájením trestního stíhání	21
3.2.1. Zajišťovací úkony	26
3.2.2. Operativně pátrací prostředky (§§ 158b – 158e tr. řádu)	27
3.2.3. Vyřízení věci před zahájením trestního stíhání	30
4. Zkrácené přípravné řízení.....	33
4.1. Zahájení zkráceného přípravného řízení	37
4.2. Lhůty pro skončení zkráceného přípravného řízení	39

4.3. Průběh zkráceného přípravného řízení	40
4.4. Vyřízení věci policejním orgánem.....	41
4.5. Vyřízení věci státním zástupcem	41
4.5.1. Odklony ve zkráceném přípravném řízení.....	42
5. Úloha státního zástupce a soudu v přípravném řízení trestním	45
5.1. Státní zástupce	45
5.2. Soud.....	48
6. Odklony v přípravném řízení trestním.....	50
6.1. Podmíněné zastavení trestního stíhání	52
6.2. Narovnání	54
6.3. Dohoda o vině a trestu	56
6.4. Odstoupení od trestního stíhání mladistvého.....	59
7. Závěr	61
Seznam použité literatury	65

1. Úvod

Téma své diplomové práce jsem si zvolila z toho důvodu, že se jedná o oblast, která je mi profesně blízká, přesto jsem přesvědčená, že při zpracovávání celé této materie objevím mnoho postřehů a náhledů, nad kterými jsem se v minulosti vůbec nezamýšlela. Je jisté, že nemohu do své práce zahrnout veškeré podstatné aspekty týkající se celého přípravného řízení, proto se o některých částech, které považuji za notoricky známé, zmíním jen stručně, ale na problematiku, která mi bude připadat zajímavá a stále se rozvíjející, se zaměřím hlouběji. V práci tedy bude stručně pojednáno o základních pojmech, jako například o tom, co je vlastně přípravné řízení trestní a jaké jsou jeho subjekty. Podstatněji se budu zaměřovat zejména na úsek před zahájením trestního stíhání, tedy na část přípravného řízení trestního, které se nazývá prověřováním. Zde se krátce zmíním například o zajišťovacích úkonech nebo operativních pátracích prostředcích - významných nástrojích, které má k dispozici policejní orgán při plnění svých úkolů v rámci trestního řízení. Dále se pozastavím u způsobů vyřízení věci předtím, než je zahájeno trestní stíhání, to znamená předtím, než přípravné řízení dospěje do fáze vyšetřování. Co se týká zkráceného přípravného řízení, které bylo v minulosti velmi diskutované, zjistila jsem, že o této formě přípravného řízení je možné najít mnoho zajímavých postřehů. Proto i této problematice bude v mojí práci věnováno více prostoru. Za nejzajímavější část svoji práce považuji kapitolu věnovanou odklonům v přípravném řízení trestním, včetně odklonů používaných ve zkráceném přípravném řízení, o kterých se zmíním právě v kapitole věnované přípravnému zkrácenému řízení. Tato problematika mne zaujala zejména tím, jak je možné ve světle institutů odklonů sledovat vývoj a směřování trestního práva v našem právním řádu, tedy cestu od retributivní justice k restorativní, která se soustředí na urovnání konfliktu mezi poškozeným (obětí trestného činu) a pachatelem. Cílem mojí práce není podat ucelený přehled o průběhu celého přípravného řízení trestního, ale zaměřit se na ta ustanovení, která byla do našeho právního řádu vložena novelizačními kroky a která jsou důsledkem změny původního pohledu na smysl a účel trestního řízení. Chci se zaobírat názory odborníků na negativní i pozitivní dopady změn trestního řádu a souvisejících právních norem a pokusit se o zhodnocení a míru využívání nových institutů. Moje práce bude mít tedy kompilační charakter s určitými prvky

sumarizace. Za využití metody indukce systematicky shrnu dostupná fakta, pokusím se provést promyšlenou syntézu různých názorů na konkrétní problematiku a v závěru vyjádřím své vlastní stanovisko z pohledu úvah de lege ferenda. Budu tedy používat metodu analýzy a syntézy právní úpravy přípravného řízení trestního v minulosti, současnosti a predikce budoucnosti. Pomocí metody komparace se pokusím zhodnotit současnou právní úpravu konkrétních institutů s předcházející úpravou. Rovněž chci použít metodu statistického zpracování a to na základě statistických výstupů zpracovaných pro vnitřní potřebu Policie České republiky, které byly pro účely této diplomové práce poskytnuty prostřednictvím Preventivně informačního oddělení Policie České republiky, Krajského ředitelství Plzeňského kraje. Konkrétně se bude jednat o statistické údaje o meritorních rozhodnutích státních zástupců v přípravném řízení a o podílu zkrácených přípravných řízení na celkovém počtu případů prověřovaných orgány činných v trestním řízení. Pokud budou v textu uvedeny jednotlivé paragrafy bez bližšího označení právního předpisu, jedná se o ustanovení trestního řádu, v ostatních případech bude právní předpis konkretizován.

2. Formy přípravného řízení trestního

2.1. Stručně k pojmu trestního řízení

Zákonem upravený postup orgánů činných v trestním řízení, který směřuje k vyhledání důkazů o skutečnostech, k provedení těchto důkazů a k následnému poznání skutečností důležitých pro rozhodnutí těchto orgánů. Předmětem trestního řízení je určitý skutek a orgány činné v trestním řízení usilují o zjištění, zda se tento skutek stal, zda je možné ho hodnotit jako trestný čin, kdo je jeho pachatelem, jaké okolnosti vedly k protiprávnímu jednání a jaké okolnosti toto jednání umožnily. *„Účel trestního práva procesního lze spatřovat v nalezení takových právních pravidel, která by zajišťovala, aby trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatelé spravedlivě potrestáni a aby přitom nedocházelo k bezdůvodnému a nepřiměřenému zásahu do lidských práv.“¹* Hlavní účel trestního řízení však je zajištění realizace trestního práva hmotného. Trestní řízení se rozpadá do několika časových úseků, kterými jsou přípravné řízení, předběžné projednání obžaloby, hlavní líčení, opravné řízení a výkon rozhodnutí. V rámci trestního řízení uplatňuje stát své právo trestat a tím brání nežádoucí svépomoci, v důsledku které by mohlo být pácháno další bezpráví. Proto je stěžejní pro fungování společnosti, aby právo trestat měl pouze stát a jeho orgány činné v trestním řízení a to zároveň za dodržení zásad nullum crimen sine lege a nulla poena sine lege.

2.2. Historický vývoj trestního řízení

Trestní řízení se začalo vyvíjet z důvodu, aby stát zamezil nežádoucí krevní mstě a tuto nahradila objektivním posouzením viny a trestu, při kterém nebylo jediným rozhodujícím aspektem síla a moc strany vzniklého sporu. Ten, kdo nevládl dostatečnou silou a finančními prostředky, nemohl se domoci spravedlnosti. K monopolu státu v trestním právu docházelo velmi pozvolna, stále se vedle státního soudnictví dlouho dobu vyskytovala i svépomoc či smír. Státní soudnictví se v českých zemích začalo vyvíjet na přelomu 9. a 10. století. V době feudalismu, kdy se začala společnost diferencovat a zároveň dochází k právnímu partikularismu. Existuje soudnictví šlechtické, vedle něho městské a další, jako například církevní,

¹ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*, 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 11

univerzitní, židovské, vojenské apod. Samostatně bylo vykonáváno soudnictví nad poddanými a to vrchnostenskými soudy, které zřizovala přímo šlechta. Již od 12. století se panovníci snažili o kodifikaci trestního práva. Pokud se týká městského soudnictví, zde ke kodifikaci došlo až později a to vydáním zákoníku městského práva Kristiána Koldína v roce 1579. V roce 1707 vydal císař Josef I. Nový hrdební soudní řád pro Čechy, Moravu a Slezsko, který známe pod zkráceným označením „Josefína“, Tímto zákonem došlo ke sjednocení trestního řízení v hrdebních případech. V době feudalismu bylo běžné, že v případě důkazní nouze soudce rozhodnutí sporu ponechal na „nadpřirozených silách“ nebo jiných iracionálních zásadách. Používaly se ordálové přísahy, ordály, nebo-li boží soudy a hojně byla využívána tortura. V té době bylo doznání považováno za korunu důkazů (zásada *confessio corona probationum*). Inkviziční řízení bylo zachyceno zejména v Hrdelném soudním řádu Karla V. z roku 1532, nebo-li *Constitutio Criminalis Carolina*. Následoval Hrdelní soudní řád Marie Terezie z 31.12.1768, se zkráceným názvem „Tereziána“. Tortura byla zrušena až Josefem II. v roce 1776. Josef II. v roce 1788 vydal Obecný soudní řád kriminální a za jeho vlády došlo ke sjednocení trestního procesu a odstranění stavovského soudnictví. Zároveň v 18. století se trestní proces oddělil od civilního, mezi nimiž se do té doby nerozlišovalo, a v obou typech sporu se užíval akuzační princip. V roce 1803 za vlády Františka II. začal platit Trestní zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích upravující jak hmotné, tak procesní trestní právo. V roce 1850 byl vydán nový trestní řád s moderním náhledem na trestní proces. Jeho účinnost však trvala jen krátce a po nástupu Bachova absolutismu byl vydán jiný trestní řád v roce 1853 znamenající jistý návrat k překonanému feudálnímu právu. Až po pádu Bachova absolutismu byl vydán moderní trestní řád a to v roce 1873, který známe jako Glaserův trestní řád, tedy dílo tehdejšího ministra spravedlnosti. Ten v Čechách, na Moravě a ve Slezsku platil až do roku 1950, tedy i po vzniku Československé republiky v roce 1918 a to na základě tzv. recepčního zákona. Na Slovensku a v Podkarpatské Rusi přitom platil uherský trestní řád. Tuto situaci nazýváme právním dualismem a byl odstraněn až v roce 1950, kdy byl po uchopení moci komunisty přijat nový trestní řád č. 87/1950 Sb. vycházející z právní úpravy trestního procesu v Sovětském svazu. Nastalo období silné trestní represe a politické zvěle, přípravné řízení bylo nejsilnějším stádiem trestního řízení a práva obviněného byla velmi oslabena. Tato úprava nebyla

dlouhodobě únosná a v roce 1956 byl přijat nový trestní řád, který „přinesl některé podstatné změny, odstraňující nejkřiklavější deformace trestního procesu: zesílil dozor prokurátora nad přípravným řízením, vytvořil institut vyšetřovatele jako orgánu odděleného od operativních složek policie, umožnil přezkoumávat oprávněnost žaloby v předběžném soudním projednávání, rozšířil práva obhajoby, zavedl zákonné lhůty pro trvání vazby a vyšetřování. Na svou dobu znamenal trestní řád z roku 1956 nesporný pokrok oproti předchozímu stavu.“²

V roce 1961 byl přijat trestní řád, který byl téměř šedesátkrát novelizován, ale platí do současnosti. Postupně dochází k posilování postavení obviněného i poškozeného, k vyšší úrovni ochrany lidských práv a konformitě s evropským právem a mezinárodními standardy. V červenci 2007 byl ministrem spravedlnosti předložen věcný návrh na nový trestní řád, přičemž hlavním přínosem nového trestního řádu by mělo být zkvalitnění a zrychlení soudního řízení a lepší ochrana obětí trestných činů.

2.3. Co je přípravné trestní řízení a jeho účel

Tato práce je zaměřena pouze na přípravné řízení, tedy úsek trestního řízení od okamžiku sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo od provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů. V případě, že tyto úkony nebyly provedeny, počíná běžet přípravné trestní řízení od okamžiku zahájení trestního stíhání. Tento úsek končí podáním obžaloby, postoupením věci jinému orgánu nebo zastavení trestního stíhání, nebo do rozhodnutí. Přípravné trestní řízení „objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a vyšetřování.“³ V praxi je jednou z nejčastějších forem zahájení přípravného trestního řízení provedení ohledání místa činu, které je neodkladným a neopakovatelným úkonem. „České trestní řízení představuje tzv. reformovaný typ evropského kontinentálního procesu, pro nějž je typické předsoudní stádium trestního řízení. Jedná se o první stádium.“⁴ Základním smyslem přípravného řízení

² MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 30

³ § 12 odst. 10 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

⁴ FRYŠTÁK, M., GALÁT, M., HEINZ, R., PROUZA, D., ŽATECKÁ, E., *Trestní právo procesní*, Brno: Key Publishing s.r.o., 2009, s. 103

je zajištění důkazů nutných pro meritorní rozhodnutí a podstatnou je zde zásada zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností v kombinaci se zásadou oficiality. Většina důkazů se zpravidla provádí až v hlavním líčení, kromě několika zákonem vymezených výjimek. V přípravném řízení se uplatňuje zásada obžalovací, nejedná se o řízení sporné, má formu neveřejnou a písemnou. Rovněž se uplatňuje zásada řádného zákonného procesu, tedy zásada, podle které může být každý stíhán jen ze zákonných důvodů a takovým způsobem, jak stanoví zákon. Zásada oficiality je vyjádřena v § 2 odst. 4 trestního řádu, který stanovuje, že orgány činné v trestním řízení postupují z úřední povinnosti, pokud zákon nestanoví jinak. A další podstatnou zásadu můžeme najít v § 2 odst. 5 trestního řádu. Jedná se o zásadu zjišťování skutkového stavu, tedy povinnost orgánů činných v trestním řízení postupovat v souladu s právy a povinnostmi, které jsou uvedeny v trestním řádu „*a za součinnosti stran tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí.*“ Další zásada vyhledávací vyjadřuje povinnost policejního orgánu vyhledávat a případně provádět důkazy bez ohledu na to, zda svědčí ve prospěch či neprospěch osoby, proti které je řízení vedeno.⁵

Přípravné řízení je možné rozdělit do tří fází: 1) objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, 2) vyšetřování a 3) rozhodování státního zástupce po skončení vyšetřování.⁶ Přípravné řízení plní 4 základní funkce. Zjišťovací, zajišťovací, filtrační a odklonnou. „*V rámci zjišťovací funkce se zjišťují podklady potřebné pro projednání věci v řízení před soudem, zajišťovací funkce spočívá v opatření a shromáždění důkazů, které budou provedeny v řízení před soudem, a dále k provedení v procesní podobě těch důkazů, u kterých hrozí jejich znehodnocení nebo poškození a které by z tohoto důvodu již nebylo možno provést v hlavním líčení, čímž je předcházeno omezení či ztrátě jejich důkazní hodnoty. Filtrační funkce zajišťuje, aby před soud byly postaveny jen osoby, u nichž je dáno dostatečně odůvodněné podezření, že spáchaly žalovaný trestný čin, čímž zároveň dochází k ochraně nevinných osob, popř. osob, u nichž podezření*

⁵ NOVOTNÝ, F., SOUČEK, J., et al. *Trestní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 248

⁶ NOVOTNÝ, F., SOUČEK, J., et al. *Trestní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 65

ze spáchání trestného činu dostatečně odůvodněno není, před difamujícími účinky soudního řízení, neboť hlavní líčení i veřejné zasedání se na rozdíl od přípravného řízení koná zásadně veřejně. Odklonná funkce je zejména v posledních desetiletích projevem nových tendencí v trestní politice směřujících zejména v případech méně závažné trestné činnosti (tzv. bagatelní kriminality) k tzv. alternativnímu projednání některých trestních věcí mimo tradiční průběh trestního řízení. K tomu jsou využívány jednodušší a včasnější procedury – tzv. odklon. Cílem je dosáhnout jednak zjednodušení a zrychlení procesu (zásada procesní ekonomie) a jednak dalších pozitivních cílů či žádoucích efektů spočívajících v urovnání konfliktu mezi pachatelem a obětí trestného činu, včetně náhrady škody nejen bezprostředně poškozenému, ale i dalším osobám, byť i jen nepřímo spáchaným trestným činem zasažených, dále usnadněním sociální neintegrace pachatele v rámci příslušné komunity a tím v konečném důsledku dosažení obnovení sociálního smíru ve společnosti na základě konceptu restorativní (obnovující) justice.“⁷

2.4. K jednotlivým formám přípravného trestního řízení

Současný trestní řád po novele provedené zákonem č. 265/2001 Sb. rozlišuje 3 formy přípravného řízení podle závažnosti spáchaného trestného činu, kterými je standardní přípravné řízení upravené v ustanoveních §§ 157-167 trestního řádu, rozšířené přípravné řízení v §§ 168-170 trestního řádu, kdy je příslušný v prvním stupni krajský soud a zkrácené přípravné řízení upravené v §§ 179a – 179f trestního řádu, které je možné konat o trestných činech, u nichž je příslušný v prvním stupni okresní soud, zákon na ně stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let a alternativně musí být splněny další dvě podmínky, tedy že podezřelý byl přistižen při činu případně bezprostředně po něm, a nebo byly v průběhu prověřování zjištěny skutečnosti odůvodňující zahájení trestního stíhání a lze předpokládat, že bude možné podezřelého postavit před soud do dvou týdnů od sdělení podezření. Doc. JUDr. Jaroslav Fenyk, Ph.D. rozlišuje formy přípravného řízení jinak a to „1. postup před zahájením trestního stíhání (§ 158 až 159b), 2. vyšetřování (§ 160 až 175), 3. zkrácené přípravné řízení (§ 179a až 179h).“⁸ Pro

⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád*, 6. vydání, Praha: C. H. Beck 2008, s. 1169

⁸ ČÍSAŘOVÁ, D., FENYK, J., GRÍVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní* 5. vydání. Praha: ASPI, 2008, s. 418

účely této práce se přidržím prvního členění forem přípravného řízení, tedy přípravné řízení standardní, rozšířené a zkrácené.

Rozdíl v jednotlivých formách přípravného řízení je ve sdělení obvinění podle § 160 odst. 1 trestního řádu. U standardního přípravného řízení k zahájení trestního stíhání dojde, pokud po prověřování dle § 158 odst. 3 trestního řádu následuje úsek vyšetřování, tedy je známa osoba, u které zjištěné skutečnosti odůvodňují podezření, že se trestného činu dopustila. Naopak k zahájení trestního stíhání ve standardním přípravném řízení nedochází, pokud je věc odložena ve smyslu § 159a trestního řádu nebo jinak vyřízena. U rozšířeného přípravného řízení je vždy trestní stíhání zahájeno, naopak u zkráceného přípravného řízení k zahájení trestního stíhání nedochází nikdy. *„K zahájení trestního stíhání zde může dojít (pokud se toto řízení neukončí jinak) až po skončení přípravného řízení v momentě, kdy návrh státního zástupce na potrestání byl doručen soudu. Celé zkrácené přípravné řízení je tedy vlastně postupem před zahájením trestního stíhání“*⁹

U každé formy trestního řízení se liší i lhůta pro skončení prověřování. *„Zkrácené přípravné řízení musí být skončeno nejpozději do dvou týdnů ode dne, kdy policejní orgán sdělil podezřelému, že spáchání jakého skutku je podezřelý a jaký trestný čin je v tomto skutku spatřován“*¹⁰ U standardní formy přípravného řízení se rozlišuje, zda jde o věc, o které rozhoduje samosoudce, nebo o věc patřící do příslušnosti okresního soudu. V prvním případě činí lhůta na skončení prověřování 2 měsíce od přijetí oznámení nebo jiného podnětu, v druhém případě, kdy rozhoduje senát okresního soudu, je lhůta trestním řádem stanovena na 3 měsíce. U rozšířené formy přípravného řízení, tedy v případech, kdy je v prvním stupni příslušný krajský soud, je lhůta k prověřování stanovena na 6 měsíců od přijetí oznámení nebo jiného podnětu. Veškeré zmíněné lhůty počínají běžet od přijetí trestního oznámení nebo jiného podnětu, na jejichž podkladě lze učinit závěr o podezření ze spáchání trestného činu nasvědčujícím tomu, že byl spáchán trestný čin. *„Počátek běhu některé z uvedených lhůt je třeba proto vázat na doručení trestního oznámení*

⁹ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*, 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 553

¹⁰ § 179a odst. 4 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

kterémukoli z orgánů činných v trestním řízení (bylo-li doručeno státnímu zástupci i policejnímu orgánu, lhůta běží od prvního doručení). V případě, kdy k prověřování dojde na základě vlastních poznatků policejního orgánu, běží ode dne sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení policejním orgánem, bez ohledu na to, zda byl následně opraven, doplněn či pozměněn.“¹¹ Pokud se policejnímu orgánu z objektivních důvodů nepodaří prověřování skončit, musí dozorcujícímu státnímu zástupci písemně sdělit, proč není možné lhůtu dodržet, jaké úkony je třeba ještě provést, aby bylo možno ve věci řádně rozhodnout. Státní zástupce může s navrhovaným postupem policejního orgánu souhlasit, nebo může výčet úkonů, které navrhl, změnit. Zároveň určí novou lhůtu pro prověřování. K ustanovením o zákonných lhůtách pro skončení prověřování dle § trestního řádu uvedl JUDr. Igor Stříž toto: „Ačkoliv novela provedená zákonem č. 265/2001 Sb. byla vedena snahou o zjednodušení a zrychlení trestního řízení, poněkud nepřipadně zařadila do zákona i ustanovení o lhůtách pro skončení prověřování. Tyto lhůty jsou pro policejní orgán závazné, zákon však jejich porušení nijak nesankcionuje ani s nimi nespojuje neplatnost provedených úkonů a umožňuje jejich prodloužení. Je zřejmé, že zákon tak nutí k aktivitě jak policejní orgán, tak státního zástupce, aby využil svá dozorová oprávnění, je ale otázkou, zda by tento záměr odpovídajícím způsobem nesplnily vnitřní předpisy Policie ČR a státního zastupitelství.“¹²

¹¹ ŠÁMAL, P. a kolektiv, *Trestní řád*, 6. vydání, Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1263

¹² STŘÍŽ, I., POLÁK, P., FENYK, J., HÁJEK, R., *Trestní zákoník a trestní řád. Průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou. 2. díl Trestní řád*, Praha: Linde 2010, s. 501

3. Postup před zahájením trestního stíhání

3.1. Subjekty trestního řízení

Subjekty trestního řízení jsou ty subjekty, které jsou nadány procesními právy a povinnostmi, jež jsou uplatňovány v rámci trestního řízení. Jsou jimi orgány činné v trestním řízení a osoba, proti níž je řízení vedeno a další osoby.

3.1.1. Orgány činné v trestním řízení

Pod orgány činnými v trestním řízení chápeme soud, státní zástupce a policejní orgán.

3.1.1.1. Policejní orgán

Úkolem policejního orgánu v přípravném trestním řízení je zejména napomáhat státnímu zástupci v plnění jeho úlohy v trestním řízení, policejní orgán je vázán pokyny státního zástupce, který má vůči němu dozorové pravomoci. Činnost policejního orgánu se řídí zásadou oficiality, tedy jeho úkony v trestním řízení nejsou limitovány podanými vnějšími podněty, nýbrž postupuje z vlastní iniciativy a policejní orgán je povinen neprodleně zahájit trestní řízení, nebo trestní stíhání v případě, že zjistí, že takový postup je plně odůvodněn a takto koná bez nutnosti předchozího souhlasu státního zástupce. Výjimkou z této zásady oficiality je pouze možnost dočasného odložení trestního stíhání dle § 159b trestního řádu ze strany policejního orgánu, ale jen s předchozím souhlasem státního zástupce.

Dle § 12 odst. 2 trestního řádu jsou policejním orgánem útvary Policie ČR a Generální inspekce bezpečnostních sborů a dále to jsou pověřené orgány Vězeňské služby ČR, Vojenské policie, Bezpečnostní informační služby, Úřadu pro zahraniční styky a informace, Vojenského zpravodajství Generální inspekce bezpečnostních sborů a pověřené celní orgány. Podle čl. 1 písm. a) Závazného pokynu policejního prezidenta č. 30/2009 se policejním orgánem rozumí útvar Policie ČR nebo jeho nižší organizační článek, který plní úkoly v trestním řízení. V případě, že se jedná o orgán, který není útvarem Policie ČR nebo Generální inspekce bezpečnostních sborů, je příslušný konat pouze přípravné řízení a to do okamžiku, kdy není konáno vyšetřování, tedy v případě, že tento orgán zjistí skutečnosti, které odůvodňují zahájit trestní stíhání dle § 160 trestního řádu, je povinen bezodkladně věc předat vyšetřovacímu orgánu dle § 161 trestního řádu. Trestní řízení v rámci Policie ČR

upravuje Závazný pokyn policejního prezidenta č. 30/2009 ze dne 21. dubna 2009 o plnění úkolů v trestním řízení. Podle tohoto pokynu jsou věcně příslušná *obvodní (místní) oddělení k šetření a prověřování trestných činů, na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři roky, a které nespádají do příslušnosti jiných organizačních článků územního odboru.*¹³ *Oddělení (odbory) obecné kriminality, oddělení (odbory) hospodářské kriminality, skupiny případových analýz a informační kriminality jsou věcně příslušné k vyšetřování trestných činů, o kterých v prvním stupni koná řízení okresní soud, a též šetřením a prověřováním trestných činů, pokud jim byly oznámeny a pokud u nich zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje tři roky, nebo které samy odhalí, nebo které jim byly předány z důvodu věcné a místní příslušnosti, nebo které jimi byly převzaty rozhodnutím vedoucího pracovníka, nebo které jim byly přikázány rozhodnutím nadřízeného vedoucího pracovníka, nebo jde-li o případy sebevražd, nálezů neznámých mrtvol, úmrtí za podezřelých okolností, související s extremismem, související s ochranou práv duševního vlastnictví, jejichž předmětem útoku je životní prostředí a pokud tyto úkoly nepřevzaly jiné policejní orgány.*¹⁴ K šetření, prověřování a vyšetřování trestných činů, o kterých v prvním stupni koná řízení krajský soud, jsou věcně příslušné policejní orgány v rámci krajských ředitelství, kterými jsou odbory obecné kriminality, odbory hospodářské kriminality, oddělení kriminálních analýz a informační kriminality služby kriminální policie a vyšetřování a odbory odhalování závažné obecné kriminality.¹⁵

3.1.1.2. Státní zástupce

Ústava zařazuje státní zastupitelství do moci výkonné a tento subjekt spadá do resortu ministerstva spravedlnosti. Podle § 4 zákona č. 283/1993 Sb. o státním zastupitelství je státní zastupitelství *orgánem veřejné žaloby v trestním řízení a plní další úkoly vyplývající z trestního řádu, vykonává dozor nad dodržováním právních*

¹³ čl. 4, odst. 1, písm. a) závazného pokynu policejního prezidenta č. 30/2009 ze dne 21. dubna 2009, kterým se upravuje postup Policie České republiky při plnění úkolů v trestním řízení

¹⁴ čl. 4, odst. 1, písm. c) závazného pokynu policejního prezidenta č. 30/2009 ze dne 21. dubna 2009, kterým se upravuje postup Policie České republiky při plnění úkolů v trestním řízení

¹⁵ čl. 5, odst. 1 závazného pokynu policejního prezidenta č. 30/2009 ze dne 21. dubna 2009, kterým se upravuje postup Policie České republiky při plnění úkolů v trestním řízení

předpisů v místech, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranné léčení, zabezpečovací detence, ochranná nebo ústavní výchova, a v jiných místech, kde je podle zákonného oprávnění omezována osobní svoboda, působí v jiném než trestním řízení, a vykonává další úkoly, stanoví-li tak zvláštní zákon. Státní zastupitelství se v souladu se svou zákonem stanovenou působností podílí na prevenci kriminality a poskytování pomoci obětem trestných činů.¹⁶

Soustava státních zastupitelství je čtyřstupňová a je tvořena okresními státními zastupitelstvími jako nejnižšími články, dále krajskými státními zastupitelstvími, pak vrchními státními zastupitelstvími a Nejvyšším státním zastupitelstvím. Obvody jednotlivých zastupitelstev se shodují s obvody jednotlivých soudů. Nadřízené státní zastupitelství dohlíží nad činností jemu podřízeného zastupitelství, je oprávněno mu dávat i písemné pokyny a rovněž je oprávněno si určitou věc atahovat, například při nečinnosti podřízeného zastupitelství, nebo z důvodu průtahů řízení apod. V čele jednotlivých zastupitelství stojí okresní, krajský, vrchní či nejvyšší státní zástupce, který je vedoucím všech státních zástupců pracujících na jím vedeném zastupitelství a tito jsou povinni se řídit jeho pokyny. I státní zástupce je vázán zásadou oficiality, jako policejní orgán, přičemž s touto zásadou je těsně svázána zásada legality, na základě které je státní zástupce povinen stíhat všechny trestné činy, o kterých se dozví. Přesto existují určité případy, kdy tato povinnost státního zástupce je překonána. Jedná se o případy, kdy není možné konat trestní stíhání, neboť toto je nepřípustné ve smyslu § 11 trestního řádu. V případě, že nastanou skutečnosti stanovené v § 11 trestního řádu, státní zástupce je povinen takové řízení zastavit. Rovněž nelze trestní stíhání konat v případě, že toto je podmíněno souhlasem poškozeného a poškozený souhlas s trestním stíháním nedal. Oproti tomu tzv. „odklony“ jsou fakultativními instituty, které státní zástupce může aplikovat v případě splnění zákonných podmínek.

Aby mohl policejní orgán provést určitý úkon, v některých případech je tento podmíněn nařízením, předchozím souhlasem nebo písemným povolením státního zástupce. Nařízení je vyžadováno k zadržení, záměně či sledování zásilky a k zajištění zaknihovaných cenných papírů. Předchozí souhlas státního zástupce

¹⁶ § 4 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství

je zapotřebí k zadržení podezřelého, k odnětí věci, k zajištění peněžních prostředků na účtu u banky a k omezení nebo zrušení tohoto zajištění, k zajištění dalších finančních prostředků, k zajištění nemovitosti a k omezení nebo zrušení tohoto zajištění, k zajištění jiné majetkové hodnoty či náhradní hodnoty, k příkazu k osobní prohlídce, k provádění důkazu v bytě, obydlí, jiných prostorách a na pozemku, ke zničení záznamu o odposlechu a záznamu o telekomunikačním provozu, k dočasnému odložení trestního stíhání, k překonání odporu podezřelého a k pohřbení mrtvol, vzniklo-li podezření, že smrt člověka byla způsobena trestným činem a byla-li provedena pitva. Písemné povolení státního zástupce potřebuje policejní orgán k předstíranému převodu a ke sledování osob a věcí.¹⁷

Novelou, která byla provedena zákonem č. 265/2001 Sb., bylo nově vymezeno přípravné řízení tak, jak bylo uvedeno výše. *„Důsledkem nového vymezení přípravného řízení je významné posílení postavení státního zástupce, který vykonává dozor nad zachováváním zákonnosti v celém úseku přípravného řízení, tedy i ve fázi před zahájením trestního stíhání. Státní zástupce je oprávněn od policejního orgánu vyžadovat spisy i ve věcech, v nichž ještě nedošlo k sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení, tedy např. operativní svazky. Vždy by se však mělo jednat o spisy, které se bezprostředně týkají prověřování skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu nebo s takovým řízením mají přímou souvislost. Zpravidla se bude jednat o věci, v nichž státní zástupce předal policii k dalšímu šetření podání, které by mohlo po prověření odůvodňovat zahájení úkonů trestního řízení nebo zahájení trestního stíhání.“*¹⁸

3.1.1.3. Soud

Policejní orgán je povinen si předem zajistit od soudce (vyjma případů, kdy úkon nesnese odkladu a zákon to umožňuje) rozhodnutí o vazbě, příkaz k zatčení, nařízení domovní prohlídky, nařízení prohlídky jiných prostor a pozemků, nařízení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, prodloužení doby odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, rozhodnutí k zjištění údajů o uskutečněném

¹⁷ čl. 26 závazného pokynu policejního prezidenta č. 30/2009 ze dne 21. dubna 2009, kterým se upravuje postup Policie České republiky při plnění úkolů v trestním řízení

¹⁸ STŘÍŽ, I., POLÁK, P., FENYK, J., HÁJEK, R., *Trestní zákoník a trestní řád. Průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou. 2. díl Trestní řád*, Praha: Linde 2010, s. 462 - 463

telekomunikačním provozu a k nařízení zkoumání duševního stavu obviněného ve zdravotnickém ústavu nebo zvláštním oddělení věznice, dále rozhodnutí k prodloužení lhůty až o jeden měsíc při pozorování duševního stavu, k omezení obviněného ve výkonu trestu odnětí svobody. Dále je potřeba, aby soudce vydal policejnímu orgánu souhlas k vyžadování utajovaných informací nebo informací, na které se vztahuje povinnost mlčenlivosti a k otevření či záměně zásilky. Soudce rovněž vydává policejnímu orgánu předchozí povolení ke sledování osob a věcí a k použití agenta.¹⁹

3.1.2. Osoba, proti níž je vedeno trestní řízení

Osoba, proti které je řízení vedeno, se v různých stádiích trestního řízení označuje rozdílně, nejprve jako podezřelý, následně jako obviněný, obžalovaný a nakonec jako odsouzený. Samozřejmě nelze presumovat, že v okamžiku, kdy je osoba označená jako podezřelý, automaticky dospěje až do stádia odsouzeného. Podezřelým se rozumí osoba, která připadá v úvahu jako možný pachatel trestného činu. V tomto smyslu však není subjektem trestního řízení. Tím se stává pouze v okamžiku, kdy byla osoba podezřelá zadržena ve smyslu § 76 trestního řádu. Podezřelým se však označuje i osoba, které bylo sděleno podezření z konkrétního trestného činu dle § 179b odst. 1 trestního řádu v případě, že je konáno zkrácené přípravné řízení. Po sdělení podezření se tato osoba již stává subjektem trestního řízení a má stejná práva jako obviněný dle § 33 odst. 1, 2 trestního řádu. Dalším označením osoby, proti které se vede trestní řízení, je obviněný. Takto se tato osoba označuje poté, kdy proti ní bylo zahájeno trestní stíhání dle § 160 odst. 1 trestního řádu, tedy kdy zjištěné a odůvodněné skutečnosti nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin a je dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala tato konkrétní osoba. Obžalovaným osobu označujeme od okamžiku, kdy je nařízeno hlavní líčení. O tomto hovoří ustanovení § 12 odst. 8 trestního řádu. A nakonec odsouzeným se tato osoba nazývá poté, co byl proti ní vyhlášen odsuzující rozsudek, který již nabyl právní moci. Osoba, proti níž se řízení vede, musí mít možnost se podrobně vyjádřit ke skutečnostem, které jsou jí kladeny za vinu, má právo uvádět okolnosti, které vyvracejí nebo zeslabují její obvinění a může o těchto okolnostech poskytovat

¹⁹ čl. 27 Závazného pokynu policejního prezidenta č. 30/2009 ze dne 21. dubna 2009, kterým se upravuje postup Policie České republiky při plnění úkolů v trestním řízení

důkazy. Avšak „obviněný má právo odepřít výpověď; tohoto práva nesmí být žádným způsobem zbaven.“²⁰ Dále má tato osoba právo nahlížet do spisu, pořizovat si kopie, nebo si činit výpisky. Zejména pak má oprávnění podávat opravné prostředky. V případě, že se jedná o osobu, která prohlásí, že neovládá český jazyk, musí jí být umožněno používat v řízení svůj mateřský jazyk, popřípadě jazyk, o kterém uvede, že jej ovládá. Základní práva obviněného jsou obsažena v § 33 trestního řádu. Zásadním právem obviněného je právo na obhajobu, které vychází z Listiny základních práv a svobod. Představuje jak právo obviněného sám se rozhodnout o způsobu jeho obhajování, tak právo mít obhájce a s tímto se radit a rovněž se pod tímto právem může chápat i povinnost orgánů činných v trestním řízení zjišťovat i skutečnosti ve prospěch obviněného a o těchto provádět důkazy. S tímto právem souvisí i povinnost orgánů činných v trestním řízení v každém stádiu řízení poučovat osobu, proti níž se řízení vede, o jejích právech na obhajobu. Po ukončení vyšetřování, předtím, než je spis zaslán s návrhem na podání obžaloby státnímu zástupci, má obviněný a jeho obhájce právo v přiměřené době si prostudovat spisy a učinit návrhy na doplnění vyšetřování.²¹

3.1.3. Další subjekty trestního řízení

Dále mezi subjekty trestního řízení patří obhájce, zákonný zástupce obviněného, osoby se samostatnými obhajovacími právy (tyto nevykonávají jménem obviněného, ale vlastním jménem), poškozený a zúčastněná osoba. Osobami se samostatnými obhajovacími právy jsou osoby blízké obviněnému, nebo orgán sociálně-právní ochrany dětí a mládeže, či probační úředník. Dále je možné mezi subjekty trestního řízení zařadit i svědka, znalce nebo tlumočníka v případě, že uplatňují svůj nárok v podobě svědeckého, znalečného nebo tlumočného.

3.1.3.1. Obhájce

Obhájce je právním zástupcem osoby, proti které se vede trestné řízení a v trestním řízení jím musí být vždy advokát. „Jeho účastí je posilováno postavení obviněného v trestním řízení a odstraňováno jeho znevýhodnění, které spočívá v tom,

²⁰ čl. 40 odst. 4 Listiny základních práv a svobod

²¹ § 166 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

že obviněný zpravidla dostatečně nezná svá práva a ustanovení týkající se vedení trestního řízení nebo je neumí náležitě využít.“²²

Obhájce je vázán právními předpisy a příkazy svého klienta, které ovšem nemohou být v rozporu se zákony. „*Advokát je povinen chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta a řídit se jeho pokyny. Pokyny klienta však není vázán, jsou-li v rozporu s právním nebo stavovským předpisem; o tom je advokát povinen klienta přiměřeně poučit.*“²³ V případě, že klient dává svému obhájci opakovaně pokyny, kterým by advokát porušil zákon, nebo by to bylo v rozporu se stavovskými předpisy, může advokát odstoupit od smlouvy o poskytování právních služeb. Může tak ale učinit až poté, co svého klienta o nezákonnosti poučil a klient i nadále na splnění jeho pokynu trvá. Pokud je obviněný zbaven způsobilosti k právním úkonům, nebo je tato jeho způsobilost omezena, může úkony dle § 41 odst. 2, 3 trestního řádu obhájce provádět i proti jeho vůli. Vždy však musí jít o úkony ve prospěch obviněného.

3.1.3.1.1. Nutná obhajoba

Trestní řád v § 36 a v § 36a vymezuje případy, kdy je nutné, aby byla osoba, proti které se řízení vede, zastupována obhájcem. Jedná se o institut nutné obhajoby a její podstatou je, že pokud obviněný nemá obhájce, je mu určena lhůta k jeho zvolení a pokud si v této lhůtě obhájce nezvolí, tak mu bude ustanoven. „*Patří sem případy, kdy obviněný musí mít obhájce, a to i tehdy, když si ho nepřeje. Nutná obhajoba je ze zákona nezbytná především tehdy, když obviněný nemůže svoji obhajobu vzhledem k určitým objektivním okolnostem sám náležitě vykonávat.*“²⁴ Jedná se o případy, kdy je obviněný ve vazbě, ve výkonu trestu odnětí svobody, ve výkonu ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody nebo na pozorování ve zdravotnickém ústavu, je-li zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo je-li jeho způsobilost k právním úkonům omezena, nebo jde-li o řízení proti

²² MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMEAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*, 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 263

²³ § 16 odst. 1 zákona č. 85/1996 Sb. o advokacii

²⁴ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*, 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 253

uprchlému. V těchto případech musí mít obviněný obhájce již v přípravném řízení. Dále musí mít obviněný obhájce, pokud s ohledem na jeho tělesný nebo duševní stav má soud nebo v přípravném řízení státní zástupce pochybnosti o jeho způsobilosti se náležitě hájit. Obhájce musí mít i mladistvý do dovršení osmnácti let věku a to již okamžikem, kdy se proti němu postupuje podle zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže nebo podle trestního řádu, dále ve vykonávacím řízení, pokud rozhoduje soud pro mládež ve veřejném zasedání a v řízení o stížnosti pro porušení zákona, o dovolání, nebo o návrhu na povolení obnovy řízení, pokud rozhoduje soud pro mládež ve veřejném zasedání.²⁵ Nutná obhajoba dopadá dále na trestné činy, na které zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí nad 5 let a to již v přípravném řízení. Obviněný musí mít obhájce rovněž v hlavním líčení ve zjednodušeném řízení proti zadrženému, při rozhodování o zabezpečovací detenci, nebo ochranném léčení a v řízení o vydání do ciziny.²⁶ V § 36a pak trestní řád vymezuje nutnou obhajobu ve vykonávacím řízení a v řízení o stížnosti pro porušení zákona, o dovolání a o návrhu na povolení obnovy. Novelou z roku 2011 (zákon č. 459/2011 Sb.) bylo doplněno nové ustanovení § 36b, kterým je od 1.1.2012 umožněno obviněnému vzdát se obhájce i v některých případech nutné obhajoby. Tato novela je v odborných kruzích často přijímána s výhradami. Například doc. JUDr. Pavel Vantuch, CSc. ve svém článku uveřejněném v časopise Bulletin advokacie uvádí: „v konkrétních případech uvedených v § 36 odst. 3, v § 36a odst. 2 písm. b) a v § 36 odst. 4 písm. a) Tr.Ř se považuje obhajoba obhájcem za tak důležitou, že rozhodnutí o ní se neopouští na úvaze obviněného, a to proto, že obviněný vzhledem k určitým objektivním okolnostem nemůže svou obhajobu sám náležitě obstarávat. Proto lze konstatovat, že ustanovení § 36b Tr.Ř je v rozporu s čl. 40 odst. 3 Listiny. Možnost obviněného vzdát se dle § 36b Tr.Ř obhájce zpochybňuje institut nutné obhajoby, a to pokud jde o jeho obsah i název.“²⁷ Lze předpokládat, že toto nové ustanovení usnadní a urychlí postup orgánů činných v trestním řízení, avšak nelze pominout obavy, že v důsledku této novely trestního

²⁵ § 42 zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže

²⁶ § 36 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

²⁷ VANTUCH, P. *K právu obviněného vzdát se obhájce z pohledu nutné obhajoby*, Bulletin advokacie 11/2012, s.19

řádu, se postavení obviněného může výrazně zhoršit. Lze odhadovat, že důvodem pro tuto novelizaci byla snaha o snížení finančních prostředků ze státního rozpočtu vynakládaných na ustanovování obhájců v případech nutné obhajoby.

3.1.3.2. Poškozený

Poškozeným je osoba, které v souvislosti s protiprávným činem vznikla újma. Touto újmou může být jak majetková škoda, tak ublížení na zdraví, morální škoda nebo jiná škoda na právech. Poškozený má široká práva v trestním řízení, může *činit návrhy na doplnění dokazování, nahlížet do spisů, zúčastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání konaného o odvolání a před skončením řízení se k věci vyjádřit.*²⁸ Nemá však právo podat obžalobu a zastupovat ji před soudem. Toto přísluší pouze státnímu zástupci. Přesto má poškozený významné dispoziční právo, které ovlivňuje průběh trestního řízení. Jedná se o řízení o trestných činech, k jejichž trestnímu stíhání je obligatorně vyžadován souhlas poškozeného. Konkrétně jde o případy, kdy poškozený má blízký vztah k pachateli a jeho trestní postih by mohl pociťovat jako vlastní újmu. Dále může poškozený podat stížnost proti usnesení o odložení věci dle § 159a trestního řádu, proti usnesení o postoupení věci jinému orgánu dle § 171 trestního řádu a proti usnesení o zastavení trestního stíhání podle § 172 trestního řádu. Rovněž může žádat státního zástupce, aby učinil kroky k odstranění průtahů nebo vad v řízení. Podle § 43 odst. 3 trestního řádu *„je poškozený oprávněn také navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit v penězích škodu nebo nemajetkovou újmu, že byla poškozenému trestným činem způsobena, nebo vydat bezdůvodné obohacení, které obžalovaný na jeho úkor trestným činem získal.“*

3.1.3.3. Zúčastněná osoba

Jedná se o osobu, na jejímž majetku se projeví výsledek trestního řízení, neboť v jejím vlastnictví je věc, která byla nebo má být zabrána v souvislosti s trestním řízením a byly splněny podmínky pro uložení trestu propadnutí věci podle § 70 trestního zákoníku. Mezi práva zúčastněné osoby patří zejména právo vyjádřit se k věci, právo nahlížet do spisu, podávat opravné prostředky, ale disponuje

²⁸ § 43 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

i dalšími procesními právy. Zúčastněná osoba nemusí nést náklady trestního řízení a nemá nárok na náhradu nákladů, které jí v souvislosti s trestním řízením vznikly.

3.2. Postup před zahájením trestního stíhání

Jedná se o postup, který náleží především policejnímu orgánu, ale pod dozorem státního zástupce, běžně označovaný jako „prověřování“.

Dle článku 1 písm. b), c), d) Závazného pokynu policejního prezidenta č. 30/2009 se rozlišují pojmy šetření, proěřování a vyšetřování, přičemž šetřením se rozumí zjišťování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, proěřováním se rozumí proěřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin a počíná sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedením neodkladných a neopakovatelných úkonů a vyšetřování se rozumí postup od zahájení trestního stíhání. Neopakovatelným úkonem je takový úkon, který nebude možno před soudem provést. Jedná se například o výslech svědka – cizince, který prohlásí, že se k provedení dalších úkonů ze zahraniční nedostaví. Neodkladným úkonem můžeme rozumět takový úkon, který nesnese odkladu na dobu, než bude zahájeno trestní stíhání a to s ohledem na nebezpečí jeho zmaření, zničení nebo ztráty důkazní hodnoty. Jako neopakovatelný či neodkladný úkon se provádí výslech svědka nebo rekognice.

Ve smyslu § 158 odst. 1 trestního řádu má policejní orgán ještě před zahájením úkonů trestního řízení povinnost činit všechna potřebná šetření a opatření k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin a směřující ke zjištění jeho pachatele a to na základě vlastních poznatků, trestních oznámení i podnětů jiných osob a orgánů. Tato fáze je výlučně neprocesní a ještě není považována za přípravné trestní řízení. Policejní orgán zejména přijímá trestní oznámení od občanů, ale je povinen prošetřit skutečnosti, které se dozví i z jiného zdroje a které nasvědčují tomu, že mohl být spáchán trestný čin. Trestní oznámení může být učiněno ústně do protokolu, nebo písemně, policejní orgán je povinen přijmout i telefonické nebo anonymní oznámení. V případě, že je přijímáno trestní oznámení osobně od oznamovatele, tento musí být před započítím sepsování protokolu o trestním oznámení řádně poučen o odpovědnosti za uvedení vědomě nepravdivých údajů, čímž by se oznamovatel mohl dopustit například trestného činu křivého obvinění

podle § 174 trestního zákoníku, nebo trestného činu pomluvy podle § 206 trestního zákoníku. Oznamovatel má právo požádat policejní orgán, aby byl do jednoho měsíce vyrozuměn o provedených opatřeních ve věci, které se jeho trestního oznámení týká. O možnosti požádat o toto vyrozumění musí být oznamovatel rovněž ze strany policejního orgánu poučen. V případě, že je oznamovatel zároveň poškozeným, musí být navíc poučen o možnosti žádat, aby soud rozhodl v trestním řízení o jeho nároku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení.²⁹ *„Oznámení o trestném činu podle § 158 odst. 1 není důkazem v trestním řízení a orgány činné v trestním řízení se o ně nemohou opírat při stanovení skutkového stavu věci. Proto musí být oznamovatel ke skutečnostem, které uvedl při oznámení, vyslechnut znovu jako svědek (R 46/1993). Tyto skutečnosti by však mohly být použitelné v případě, že by proti oznamovateli bylo vedeno trestní řízení pro trestné činy křivého obvinění nebo pomluvy (úmyslně) spáchané podáním trestního oznámení.“*³⁰

Je třeba zmínit, že trestní oznámení je oprávněn přijímat i státní zástupce, který však zpravidla sepsaný protokol o trestním oznámení zašle příslušnému policejnímu orgánu k prošetření. Je rovněž možné učinit trestní oznámení u soudu, odkud je zasláno na příslušné státní zastupitelství.

Jak vyplývá z již napsaného, za počátek přípravného řízení je považován až okamžik, kdy jsou zahájeny úkony trestního řízení ve smyslu § 158 odst. 3 trestního řádu. Úkony se zahajují buď formálně sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení, nebo nejprve provedením neodkladného či neopakovatelného úkonu a až následným formálním sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení. Neodkladným nebo neopakovatelným úkonem může být například ohledání místa činu, nebo jiný úkon prováděný zpravidla v terénu, který nesnese odkladu. Přípravné řízení můžeme následně rozčlenit na postup před zahájením trestního stíhání, jímž je prověřování a na postup po zahájení trestního stíhání proti konkrétní osobě ve smyslu § 160 tr. řádu, tedy vyšetřování. Vyšetřování je ukončeno podáním návrhu

²⁹ § 59 odst. 5 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

³⁰ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*, 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 568-569

státnímu zástupci na podání obžaloby dle § 166 trestního řádu a poté podáním obžaloby ze strany státního zástupce, nebo použitím odklonu, případně postoupením věci jinému orgánu, zastavením trestního stíhání, nebo přerušením trestního stíhání. V této kapitole se budu blíže zabývat pouze postupem prováděným do okamžiku zahájení trestního stíhání, tedy prověřováním.

Pokud tedy jde o postup před zahájením trestního stíhání, „jde o první fázi přípravného řízení, jejímž účelem je postupem výhradně podle trestního řádu prověřit podněty i vlastní poznatky policie s cílem zajistit všechny podklady důležité pro zahájení trestního stíhání proti konkrétní osobě nebo pro jiné meritorní rozhodnutí. V tomto stadiu se jedná o objasnění a prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin (zkráceně „prověřování“). Záměrem novely provedené zákonem č. 265/2001 Sb. bylo posunout tuto doposud „předprocesní“ fázi řízení do stadia přípravného řízení, podřídit ji dozoru státního zástupce a umožnit využití některých úkonů v dalším trestním řízení.“³¹

Sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení ve smyslu § 158 odst. 3 trestního řádu tedy počíná policejní orgán prověřovat skutečnosti podle trestního řádu, jedná se o počátek trestního řízení a některé úkony lze již označovat za procesní, i když většinově policejní orgán důkazy neprovádí, ale pouze vyhledává. Tento záznam je policejní orgán povinen zaslat do 48 hodin příslušnému státnímu zástupci a tak ho informovat o počátku trestního řízení v konkrétní věci. Tím je zajištěno, že nad příštími kroky policejního orgánu již bude dohlížet státní zástupce. Dalším důsledkem sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení je, že následující úkony jsou již činěny podle trestního řádu a tím jsou subjektům garantována jejich práva. Zákon nehovoří o povinnosti uvádět v záznamu o zahájení úkonů trestního řízení právní kvalifikaci trestného činu, pro který se řízení vede. Přesto se tak v praxi děje z praktických důvodů. Lze pak snadněji určit věcnou příslušnost, nebo posoudit možnost použití operativně pátracích prostředků atd. Přesto „popis skutkových okolností nezůstává v průběhu řízení neměnný, ale s rozšiřujícími se poznatky objasňujícími předmětné podezření může dojít

³¹ STŘÍŽ, I., POLÁK, P., FENYK, J., HÁJEK, R., *Trestní zákoník a trestní řád. Průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou. 2. díl Trestní řád*, Praha: Linde 2010, s. 469

*k úpravě popisu skutkových okolností nebo změně právní kvalifikace pro potřeby vydání usnesení o zahájení trestního stíhání nebo pro případ rozhodnutí o odložení věci.*³²

Od okamžiku zahájení úkonů trestního řízení do zahájení trestního stíhání koná trestní řízení zejména policejní orgán, ale je jen málo úkonů trestního řízení a procesních úkonů, o kterých rozhoduje sám. Zpravidla k tomuto potřebuje souhlas státního zástupce. Mezi rozhodnutí, která může policejní orgán učinit bez předchozího souhlasu dozorujícího státního zástupce, patří odložení věci ve smyslu § 159a odst. 5 trestního řádu. Nicméně i v tomto případě je policejní orgán povinen do 48 hodin zaslat usnesení o odložení věci příslušnému státnímu zástupci, který ho může do 30 dnů zrušit, případně nahradit vlastním rozhodnutím. Takovéto rozhodnutí policejního orgánu nezakládá překážku rei iudicatae a nelze tedy užít ani princip ne bis in idem. Není tedy vyloučeno, že i u takto odložené věci bude v budoucnu zahájeno trestní stíhání. Dále může policejní orgán věc odložit v případě, že trestní stíhání je nepřipustné podle § 11 odst. 1 trestního řádu, nebo je-li trestní stíhání neúčelné, případně je zřejmé, že účelu trestního řízení bylo dosaženo. Rovněž může policejní orgán věc ve smyslu § 159a odst. 1 odevzdat příslušnému orgánu k projednání přestupku nebo jiného správního deliktu, či jinému orgánu ke kázeňskému nebo kárnému projednání.³³

Co se týká zásahů do domovní svobody nebo tajemství dopravovaných zpráv, tak k tomuto v přípravném řízení potřebuje policejní orgán souhlas soudce. Do přípravného řízení v této fázi soudce zasahuje ještě v případě, že je prováděn výslech osoby, jejíž výpověď má povahu neodkladného nebo neopakovatelného úkonu dle § 158 odst. 8 trestního řádu. V tomto případě se výslech provádí na návrh státního zástupce za účasti soudce, který odpovídá za zákonnost provedení výslechu. Výslech svědka je považován za neodkladný nebo neopakovatelný úkon v případě, že se jedná o svědka mladšího patnácti let, nebo se jedná o osobu, která má sníženou schopnost vnímat, pamatovat si nebo reprodukovat skutečnosti, o kterých má

³² STŘÍŽ, I., POLÁK, P., FENYK, J., HÁJEK, R., *Trestní zákoník a trestní řád. Průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou. 2. díl Trestní řád*, Praha: Linde 2010, s. 470

³³ zákon č. 161/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

vypovídat. Dále v případě, že zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že by mohl být na svědka vyvíjen nátlak nebo že bude ovlivněna jeho výpověď apod.

Do okamžiku zahájení trestního stíhání je policejní orgán oprávněn provádět úkony dle trestního řádu, provádět neodkladné nebo neopakovatelné úkony, odložit nebo odevzdat věc ve smyslu § 159a trestního řádu nebo dočasně odložit zahájení trestního stíhání dle § 159b trestního řádu. Jeho činnost je zaměřena zejména na vyhledávání důkazů s tím, že samotné provádění by mělo probíhat až v řízení před soudem, aby zbytečně nedocházelo k opakování úkonů. Výjimečně však i v přípravném řízení dochází k provádění důkazů a to k výslechu svědka nebo k rekoncili. Podmínkou však je, že se jedná o neodkladný nebo neopakovatelný úkon a je prováděn na návrh státního zástupce a za účasti soudce. Nejfrekventovanějším úkonem policejního orgánu bude pravděpodobně vyžadování vysvětlení od osob. O podání vysvětlení policejní orgán sepisuje úřední záznam, nikoliv protokol a nelze ho před soudem použít jako důkaz. Slouží pouze k tomu, aby se státní zástupce nebo obviněný rozhodl, zda bude požadovat, aby osoba, která vysvětlení podala, byla vyslechnuta, a ke zvážení soudu, zda provede výslech této osoby. Výjimečně však trestní řád propůjčuje úřednímu záznamu o podaném vysvětlení sílu důkazu. Jedná se v prvním případě o situaci, kdy je konáno hlavní líčení ve zjednodušené řízení a strany s připuštěním úředního záznamu jako důkazu souhlasí. Novela s účinností od 1.1.2012 přinesla nový § 211 odst. 1 trestního řádu, který zní: „*Se souhlasem státního zástupce a obžalovaného lze v hlavním líčení číst i úřední záznamy o vysvětlení osoba a o provedení dalších úkonů (§ 158 odst. 3 a 5)*“.³⁴ Je tak rozšířena možnost číst tyto úřední záznamy i mimo konané zjednodušené řízení. Mgr. Roman Vicherek, soudce Okresního soudu v Ostravě, k tomu ve svém článku na webových stránkách epravo.cz uvedl: *Velmi pozitivně vítám nepatrnou změnu co do rozsahu upravených ustanovení, nicméně ustanovení, které mohou mít vliv na efektivitu a rychlost trestního řízení a především odpovědnosti osob za svá vyjádření. Orgány činné v trestním řízení, ale i část právní praxe, již dlouhodobě volají po využití úředních záznamů (dle § 158 odst. 3, 5 tr. řádu) v trestním řízení. Osoby vypovídající na tyto záznamy jsou policejním orgánem řádně poučeny v rozsahu obdobným poučení svědka s obdobnými důsledky.*

³⁴ § 211 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

Je proti logice nepoužít takový úřední záznam jako důkaz, nebo alespoň nemít možnost výpověď svědka u hlavního líčení s dřívějším tvrzením z úředního záznamu konfrontovat.“³⁵

Článek 15 Závazného pokynu policejního prezidenta č. 30/2009 umožňuje vedoucím pracovníkům určit k plnění úkolů v trestním řízení potřebný počet policistů, kteří tvoří skupinu dokumentace. Tato skupina přijímá a eviduje trestní oznámení a jiné podněty k trestnímu stíhání, provádí výjezdy na místa trestných činů, ohledání místa činu a provádí jiné úkony a opatření na místech trestných činů. Prioritou jejich činnosti je objasnění skutkového stavu trestní věci a zjištění pachatele, provádění analýz trestných činů neznámých pachatelů, typování a prověřování podezřelých osob, zpracování statistických údajů a provádění nezbytných opatření k předcházení trestné činnosti.

3.2.1. Zajišťovací úkony

K řádnému průběhu trestního řízení je potřeba, aby orgány činné v trestním řízení provedly určité úkony, u kterých je nezbytná přítomnost dalších osob, nebo je potřeba mít k dispozici určitou věc. Existují tedy prostředky, kterými je možné si přítomnost osob či věcí zajistit a o kterých hovoříme jako o zajišťovacích prostředcích. Je proto možné zajistit účast osob při úkonech trestního řízení tím, že se osoba předvolá na určený termín a místo, kde bude prováděn procesní úkon a kde je přítomnost této osoby nezbytná. Osoba je předvolávána písemně, osobně, telefonicky, či jiným vhodným způsobem, a pokud je při předvolání poučena o důsledcích nerespektování tohoto předvolání, může být předvedena, pokud se bez omluvy ve stanovený čas nedostaví na určené místo. Znalce nebo tlumočníka předvést nelze, je možné jim uložit pouze pořádkovou pokutu, kterou lze uložit i ostatním osobám, jež se na předvolání nedostaví. Příslušníka ozbrojených sil nebo bezpečnostního sboru a osobu ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody je možné místo uložení pořádkové pokuty, předat ke kázeňskému potrestání.

Pro účely trestního řízení je možné zajistit podezřelou osobu tak, že bude policejním orgánem zadržena dle § 76 odst. 1 trestního řádu, nebo bude omezena její

³⁵ VICHEREK, R., *Co je nového v trestním řádu od 1.1.2012 - III. část*, dostupné na <http://www.epravo.cz/top/clanky/co-je-noveho-v-trestnim-radu-od-112012-iii-cast-80514.html>

osobní svoboda dle § 76 odst. 2 trestního řádu ze strany kohokoli, kdo tuto osobu přistihl při spáchání trestného činu nebo bezprostředně po něm. Osobu obviněného lze zajistit tím, že bude rozhodnuto o jejím umístění do vazby dle § 67 trestního řádu, nebo na ni může být vydán příkaz k zatčení dle § 69 trestního řádu, nebo může být zadržena dle § 75 trestního řádu.

Věci pro účely trestního řízení je možné zajistit vydáním (§ 78) nebo odnětím věci (§ 79), zajištěním peněžních prostředků na účtu u banky (§§ 79a, 79b), zajištěním zaknihovaných cenných papírů (§ 79c), nebo zajištěním nemovitosti (§ 79d), jiné majetkové hodnoty (§ 79e), nebo náhradní hodnoty (§ 79f). V souvislosti se zajištěním zásilek je možné zadržet (§ 86) a otevřít zásilku (§ 87), zaměnit zásilku (§ 87a) nebo zásilku sledovat (§ 87b). Pro účely trestního řízení je možné dále provést domovní prohlídku a prohlídku jiných prostor a pozemků (§ 82/1, 2), osobní prohlídku (§ 82/3, 4), je možné vstoupit do obydlí, jiných prostor a na pozemek (§ 83c), nebo provádět důkazy v bytě, obydlí, jiných prostorách a na pozemku (§ 85b). V souvislosti se zajištěním informací je možné provést odposlech a záznam telekomunikačního provozu (§ 88), nebo získat údaje o uskutečněném telekomunikačním provozu (§ 88a).³⁶

3.2.2. Operativně pátrací prostředky (§§ 158b – 158e tr. řádu)

Operativně pátracích prostředků policejní orgán využívá při prověřování skutečností, že konkrétní osoba spáchala nebo páchá trestnou činnost za účelem získání důkazů proti této konkrétní osobě. „*Do účinnosti novely, provedené zákonem č. 265/2001 Sb., byly operativně pátrací prostředky a možnosti jejich použití upraveny pouze v zákoně o policii. Jejich zařazení do trestního řádu bylo vedeno snahou o odstranění duplicitní úpravy a zajištění procesní využitelnosti výsledků této činnosti pro další trestní řízení. Souvisí rovněž s rozšířením přípravného řízení i na fázi objasňování a prověřování skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin (prověřování), která byla před účinností citované novely tzv. předprocesní fází, charakterizovanou právě operativní činností policie bez možnosti uplatnit výsledky této činnosti v důkazním řízení. Stávající úprava tedy umožňuje použít operativně pátrací prostředky v průběhu celého trestního řízení*

³⁶ NOVOTNÝ, F., SOUČEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 159-183

a v přípravném řízení za dozoru státního zástupce.³⁷ Vedle těchto institutů, které jsou upraveny trestním řádem, neboť jejich použitím dochází k zásadnějším zásahům do práv a svobod osob, má policejní orgán řadu dalších oprávnění, aby mohl řádně plnit své úkoly v trestním řízení. Jsou to postupy méně formalizované, které jsou podrobněji upraveny v jednotlivých interních předpisech, jako je například Závazný pokyn policejního prezidenta č. 130/2001, vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 23/1994 Sb., o jednacím řádu státních zastupitelství, nebo obecné pokyny nejvyššího státního zástupce. Závazný pokyn policejního prezidenta č. 190/2008 vyjmenovává jednotlivé prostředky operativně pátrací činnosti. Rozlišuje podpůrné operativně pátrací prostředky podrobněji upravené v zákonu č. 273/2008 Sb. o Policii ČR, dále operativně pátrací prostředky vymezené v § 158b až § 158f trestního řádu a nakonec i další úkony podle trestního řádu, čímž se rozumí například postup podle § 88 nebo § 88a trestního řádu týkajících se odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu. Operativně pátrací činnost se provádí převážně utajovaným způsobem za účelem předcházení trestným činům, jejich vyhledávání, odhalování, objasňování a dokumentování.

V zákonu o Policii ČR jsou jako podpůrné operativně pátrací prostředky vyjmenovány informátor, krycí prostředky, zabezpečovací technika a zvláštní finanční prostředky. Tyto prostředky je policista oprávněn používat „*při předcházení trestným činům, při získávání poznatků o trestné činnosti, v souvislosti s trestním řízením a v souvislosti se zajišťováním krátkodobé ochrany osoby*“³⁸

V původní úpravě této problematiky v § 23a zákona č. 283/1991 Sb. o Policii České republiky byl policista oprávněn používat podpůrné operativně pátrací prostředky pouze při předcházení trestným činům a v souvislosti s trestním řízením. Podlé nové úpravy je možné tyto prostředky užít i pro získávání poznatků o trestné činnosti a v souvislosti se zajišťováním krátkodobé ochrany osoby dle § 50 zákona č. 273/2008 Sb. o Policii ČR. Rovněž doznalo změny rozdělení operativně pátracích prostředků, kdy institut krycí doklady a institut konspirativní prostředky byly

³⁷ STŘÍŽ, I., POLÁK, P., FENYK, J., HÁJEK, R., *Trestní zákoník a trestní řád. Průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou. 2. díl Trestní řád*, Praha: Linde 2010, s. 482 - 483

³⁸ § 72 zákona č. 273/2008 Sb. o Policii ČR

sloučeny do jednoho institutu krycích prostředků. Oproti operativním pátracím prostředkům podle trestního řádu, podpůrné operativně pátrací prostředky jsou instituty policejního práva a mají vůči prostředkům vymezeným v trestním řádu spíše podpůrnou funkci.³⁹

Operativně pátrací prostředky uvedené v trestním řádu jsou instituty trestního práva procesního a je možné je použít pouze v případě, že probíhá trestní řízení v souvislosti s úmyslným trestným činem. „*Použitím operativně pátracích prostředků dochází ve zvýšené míře k zákonnému prolomení základních práv a svobod občanů, proto je zde zdůrazněna zásada přiměřenosti (zdrženlivost), která je jinak obecnou zásadou trestního řízení (§ 2 odst. 4).*“⁴⁰ Tyto prostředky nelze použít ke sledování jiného zájmu, než získání skutečností důležitých pro trestní řízení. Zároveň zákonodárce stanovil podmínku subsidiarity, když umožnil tyto prostředky použít pouze v případě, že sledovaného účelu nelze dosáhnout jinak, nebo dosažení by bylo jinak podstatně ztíženo.⁴¹ Rovněž je policejní orgán limitován při použití operativně pátracího prostředku v tom smyslu, že práva a svobody osob může omezit jen v nezbytně nutné míře. Za dodržení všech podmínek stanovených trestním řádem je pak možné poznatky získané použitím operativně pátracích prostředků použít před soudem jako důkazu. Trestní řád upravuje tři operativně pátrací prostředky. Předstíraný převod, sledování osob a věcí a použití agenta. „*Účelem operativně pátrací činnosti je soustavné získávání, shromažďování a prověřování a případné rozpracování operativních informací k ochraně zájmů chráněných zákonem a mezinárodními smlouvami zavazujícími ČR. Cílem je trestným činům zabránit, odhalit je a zjistit jejich pachatele, pátrat po osobách a věcech a provádět prevenci trestné činnosti.*“⁴² Institut Použití agenta je specifický oproti ostatním v tom, že jeho použití povoluje soudce vrchního soudu na návrh státního zástupce vrchního státního zastupitelství. Státní zástupce pak pravidelně,

³⁹ VANGELI, B., *Zákon o Policii České republiky*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 278

⁴⁰ STŘÍŽ, I., POLÁK, P., FENYK, J., HÁJEK, R., *Trestní zákoník a trestní řád. Průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou. 2. díl Trestní řád*, Praha: Linde 2010, s. 483

⁴¹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*, 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 433

⁴² MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*, 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 581

nejméně jednou za tři měsíce, musí posoudit, zda nepominuly důvody pro použití agenta a zda je činnost agenta v souladu se zákonem. „*Dospěje-li státní zástupce k závěru, že má být použit agent, předá věc policejnímu orgánu s pokynem, aby neprodleně projednal s vrchním státním zastupitelstvím použití agenta. Současné vrchní státní zastupitelství o svém pokynu informuje s odůvodněním. Posuzování činnosti agenta zahrnuje i prověření, zda agent při své činnosti volí prostředky, které jsou způsobilé ke splnění jeho služebního úkolu a jimiž není jiným osobám způsobována újma na jejich právech. Státní zástupce vrchního státního zastupitelství o výsledku použití agenta informuje dozorového státního zástupce a dohodne s ním další postup. Při podání této informace musí být zajištěna ochrana utajovaných informací. Záznam o výsledku použití agenta se do trestního spisu založí jen, vedla-li činnost agenta ke zjištění skutečností důležitých pro trestní řízení a záznam má být použit jako důkaz.*“⁴³

3.2.3. Vyřízení věci před zahájením trestního stíhání

Policejní orgán může věc odložit podle § 159a trestního řádu, nebo odevzdat ve smyslu § 159a odst. 1 písm. a), b) trestního řádu, dočasně odložit trestní stíhání dle § 159b trestního řádu, nebo zahájit trestní stíhání dle § 160 odst. 1 trestního řádu. O zvláštních způsobech ukončení, které se vztahují na konané zkrácené přípravné řízení, bude pojednáno níže. K odložení nebo jinému vyřízení věci ve smyslu § 159a trestního řádu dojde pouze v případě, že policejní orgán již ve věci zahájil úkony trestního řízení ve smyslu § 158 odst. 3 trestního řádu. Toto rozhodnutí má formu usnesení, proti kterému je přípustná stížnost a tato má suspenzivní účinek. Toto usnesení je tedy schopno nabýt právní moci, přesto ale nevytváří překážku rei iudicatae. Není totiž uvedeno ve výčtu rozhodnutí v § 11 odst. 1, písm. f), g), h), i) a v § 11a trestního řádu, která oproti usnesení o odložení věci, překážku věci pravomocně rozhodnuté zakládají.⁴⁴ Proto je také možné v případě, že vyjdou najevo nové skutečnosti, v prověřování věci pokračovat, i když usnesení o odložení věci již nabylo právní moci a státní zástupce nevyužil svého práva usnesení do 30 dnů jako nezákonné nebo neodůvodněné zrušit. Důvodem pro odložení věci je skutečnost,

⁴³ Pokyn obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně č. 8/2009 Sb. pokynů obecné povahy ze dne 21.9.2009 o trestním řízení, dostupné na www.beck-online.cz

⁴⁴ ŠÁMAL, P. a kolektiv, *Trestní řád*, 6. vydání, Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1266

že nejde o podezření z trestného činu (§ 159a odst. 1), trestní stíhání je nepřipustné (§ 159a odst. 2), je-li trestní stíhání neúčelné (§ 159a odst. 3). Neúčelné je trestní stíhání, pokud trest, který pachateli hrozí, je bezvýznamný oproti trestu, který mu byl již uložen, nebo lze předpokládat, že mu bude uložen. Dále je trestní stíhání neúčelné, když již bylo o skutku rozhodnuto jiným orgánem a toto rozhodnutí lze považovat za postačující. Z těchto důvodů neúčelnosti může věc odložit jak státní zástupce, tak policejní orgán. Pouze státní zástupce může navíc odložit věc ve smyslu § 159a odst. 4 z důvodu, že účelu trestního řízení již bylo dosaženo ještě před zahájením trestního stíhání. Odložení z důvodu neúčelnosti je fakultativní oprávnění orgánů činných v trestním řízení, záleží tedy na jejich uvážení, zda trestní stíhání zahájí, nebo věc odloží.⁴⁵ Posledním případem odložení věci je odložení dle § 159a odst. 5 trestního řádu z důvodu, že se nepodařilo zjistit skutečnosti opravňující zahájit trestní stíhání dle § 160 trestního řádu. Nejčastěji je to z důvodu, že nebyl zjištěn pachatel.

Institut dočasného odložení trestního stíhání dle § 159b trestního řádu představuje výjimku ze zásady legality a oficiality a užívá se při odhalování složité organizované kriminality, kdy *„nestačí, aby byli postiženi pouze pachatelé dílčích skutků a drobní koncoví vykonavatelé (např. pouliční distributoři drog), kteří jsou poměrně snadno dopadnutelní a ve zločinecké síti také snadno nahraditelní, ale je zapotřebí odhalit hlavní organizátory a vůdce celé trestné činnosti. To často vyžaduje velkou trpělivost a delší dobu trvající objasňování.“*⁴⁶ Policejní orgán v tomto případě požádá státního zástupce o souhlas s dočasným odložením trestního stíhání a to maximálně o dobu 2 měsíců. Pokud je to nezbytné, může se tato lhůta opakovaně prodloužit o další 2 měsíce. *„Užitím tohoto institutu dochází k průlomů do zásady legality, neboť podle ní by orgány přípravného řízení měly zahájit trestní stíhání konkrétní osoby v okamžiku, kdy jsou dostatečně odůvodněné skutečnosti, že byl spáchán trestný čin, a je dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba, aniž by přihlížel k dalším okolnostem, které spočívají např. v existenci dalších*

⁴⁵ STŘÍŽ, I., POLÁK, P., FENYK, J., HÁJEK, R., *Trestní zákoník a trestní řád. Průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou. 2. díl Trestní řád*, Praha: Linde 2010, s. 504

⁴⁶ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*, 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 559-590

*spolupachatelů nebo skutků rozsáhlejší trestné činnosti, která dosud není objasněna natolik, aby mohlo být zahájeno trestní stíhání vůči všem pachatelům, kteří se na trestné činnosti podílejí. Během doby dočasně odložení probíhají ve věci další úkony, zpravidla operativního charakteru, které směřují k objasnění celého rozsahu trestné činnosti a ke zjištění pokud možno všech pachatelů.*⁴⁷

Pokud není možné věc vyřídit některým ze shora uvedených způsobů, musí policejní orgán neprodleně zahájit trestní stíhání. K tomuto dochází v případě, že byly zjištěny odůvodněné skutečnosti, které nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin a že jej spáchala určitá osoba. Trestní stíhání může zahájit státní zástupce, nebo tak učiní policejní orgán příslušný konat vyšetřování, nejčastěji to tedy bude služba kriminální policie a vyšetřování. Vydáním usnesení o zahájení trestního stíhání je zahájeno vyšetřování, tedy řízení vedené proti konkrétní osobě, která se v tuto chvíli již nazývá obviněný.

*„Novela provedená zákonem č. 265/2001 Sb., vedena snahou o zjednodušení a zrychlení trestního řízení, obzvláště ve fázi přípravného řízení, odstranila institut zahájení trestního stíhání ve věci a rozšířila přípravné řízení i na postup před zahájením trestního stíhání.*⁴⁸

⁴⁷ STŘÍŽ, I., POLÁK, P., FENYK, J., HÁJEK, R., *Trestní zákoník a trestní řád. Průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou. 2. díl Trestní řád*, Praha: Linde 2010, s. 506

⁴⁸ STŘÍŽ, I., POLÁK, P., FENYK, J., HÁJEK, R., *Trestní zákoník a trestní řád. Průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou. 2. díl Trestní řád*, Praha: Linde 2010, s. 470

4. Zkrácené přípravné řízení

Ve zkráceném přípravném řízení se po sdělení podezření postupuje stejně, jako ve standardním přípravném řízení před zahájením trestního stíhání. Do fáze po zahájení trestního stíhání se případně konané zkrácené přípravné řízení dostává až poté, co je návrh na potrestání doručen státním zástupcem soudu. Účelem této formy přípravného řízení je urychlení předsoudního stadia tak, aby co nejrychleji proběhlo řízení soudní, a uplatňuje se zejména u tzv. „bagatelní“ trestné činnosti. *Rychlost, s jakou je pachatel trestného činu odhalen a potrestán, je rozhodujícím faktorem účinnosti trestního řízení a následného trestu a zároveň podstatně ovlivňuje důvěru veřejnosti v činnost orgánů činných v trestním řízení. To bylo hlavním důvodem k tomu, že novela TrŘ provedená zákonem č. 265/2001 Sb., s účinností od 1. 1. 2002, zavedla zkrácené přípravné řízení.*⁴⁹ Soudní řízení probíhá na základě návrhu na potrestání, tedy obdoby obžaloby ve standardním přípravném řízení, čímž je dodržena zásada obžalovací. *„Celá právní úprava zkráceného přípravného řízení, i když by toto mělo být maximálně jednoduché a rychlé, je koncipována tak, aby i při rychlém a neformálním provádění řízení podezřelý, proti kterému se řízení vede, nebyl zkrácen na svých procesních právech, což je mimo jiné vyjádřeno tím, že ve zkráceném přípravném řízení má dle § 179b TrŘ stejná práva jako obviněný.*⁵⁰ Zkrácené přípravné řízení je možné vést o trestných činech, o kterých v prvním stupni rozhoduje okresní soud a na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let a zároveň musí být alternativně splněna jedna z dalších podmínek, buď že byl podezřelý přistižen při činu nebo bezprostředně po něm, a nebo byly v průběhu prověřování trestního oznámení či jiného podnětu zjištěny skutečnosti odůvodňující jinak zahájit trestní stíhání a je možné očekávat, že podezřelého bude možné postavit před soud do dvou týdnů ode dne, kdy mu policejní orgán sdělil podezření z konkrétního trestného činu.⁵¹ *„Pojem přistižení při činu zákon nijak nevymezuje. Přistižená osoba již musí vykonávat určitou činnost,*

⁴⁹ FRYŠTÁK, M., *Smysl a význam zkráceného přípravného řízení z hlediska jeho rychlosti*, Trestněprávní revue 10/2012, s. 235

⁵⁰ FRYŠTÁK, M., *Smysl a význam zkráceného přípravného řízení z hlediska jeho rychlosti*, Trestněprávní revue 10/2012, s. 235

⁵¹ § 179a, § 179b zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

kteřou porušuje nebo ohrožuje zájmy chráněné trestním zákonem. Nestačilo by jen pasivní vnímání určitého děje. Bezprostředně po činu může být např. přistižena osoba, která byla dostižena s věcmi, kterými byl spáchán trestný čin nebo které byly trestnou činností získány. Přistižení při činu je třeba vykládat i tak, že určitá osoba byla přistižena a současně zadržena podle § 76 odst. 2 tr. řádu“⁵². Před novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 274/2008 Sb. byly jinak koncipovány lhůty pro skončení zkráceného přípravného řízení. Okamžikem, od kterého počínala lhůta běžet, bylo obdržení trestního oznámení nebo jiného podnětu k trestnímu stíhání policejním orgánem. Pokud byl tedy pachatel zjištěn až později od zahájení úkonů trestního řízení, muselo být ve věci konáno standardní, nezkrácené vyšetřování, které je značně nákladné a mnohdy zdlouhavé, a to přesto, že je již k dispozici dostatek usvědčujících důkazů a pachatele by bylo možné postavit před soud řádově v hodinách nebo dnech.“ Novela počátek běhu lhůty pro vyřízení zkráceného přípravného řízení posunula až k okamžiku, kdy je sděleno podezření osobě, která byla zjištěna v průběhu prověřování.“⁵³ V praxi tato novela měla ten dopad, že do účinnosti novely bylo možné konat zkrácené přípravné řízení pouze v případech, kdy bylo možné ve velmi krátké době od spáchání trestného činu, postavit pachatele před soud. Po účinnosti této novely se však možnost konat zkrácené přípravné řízení dotýká prakticky všech trestných činů, o nichž v prvním stupni rozhoduje okresní soud a na které zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí nepřevyšující tři roky⁵⁴, přičemž pozdější novelou toto bylo změněno na horní hranici nepřevyšující 5 let (viz. níže). Policejní orgán po této legislativní úpravě postupuje zpravidla tak, že nejprve zahájí úkony trestního řízení, po kterých věc prověřuje podle trestního řádu. Teprve až v okamžiku, kdy má shromážděno dostatek podkladů potřebných k případnému konání zkráceného přípravného řízení, sdělí podezřelému ve smyslu § 179b odst. 3 trestního řádu podezření z konkrétního trestného činu. Ovšem případů, kdy je pachatel přistižen přímo při činu a je mu

⁵² JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 785

⁵³ STŘÍŽ, I., POLÁK, P., FENYK, J., HÁJEK, R., *Trestní zákoník a trestní řád. Průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. 2. díl *Trestní řád*, Praha: Linde 2010, s. 577

⁵⁴ FRYŠTÁK, M., „*Smysl a význam zkráceného přípravného řízení z hlediska jeho rychlosti*, *Trestněprávní revue* 10/2012, s. 235

bezodkladně sděleno podezření, se tato novela nijak nedotkla, lhůta pro zkrácené přípravné řízení počíná běžet prakticky spácháním trestného činu, respektive přistižením pachatele při něm. Celkově se ale okruh případů, u kterých je možno konat zkrácené přípravné řízení, výrazně rozšířil. O podílu konaných zkrácených přípravných řízení na celkovém počtu šetřených trestných činů vypovídají i statistické výstupy Policejního prezidia České republiky (viz. příloha č. 2).

Do 1.1.2012 byla limitující horní hranice stanovena na 3 roky, ale s ohledem na nové zvýšení hranic zákonných trestních sazeb u většiny trestných činů, ke kterému došlo od 1.1.2010 po nabytí účinnosti zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, již tato hranice nevyhovovala a účel zkráceného přípravného řízení tak byl oslaben. „*Novelizací došlo k vypuštění třetí věty v ust. § 179b odst. 2) tr. řádu a to s ohledem na skutečnost, že úprava nutné obhajoby je řešena v souhrnném ustanovení § 36 tr. řádu, kde jsou z důvodu přehlednosti vymezeny všechny důvody zakládající nutnou obhajobu.*“⁵⁵ Existuje i právní výklad § 179b trestního řádu, kde v odstavci 2 je uvedeno, že „*ve zkráceném přípravném řízení má podezřelý stejná práva jako obvinění (§ 33 odst. 1, 2). Zadržovaný podezřelý má právo zvolit si obhájce a radit se s ním bez přítomnosti třetí osoby již v průběhu zadržení. O tom je třeba podezřelého před jeho výslechem poučit a poskytnout mu plnou možnost uplatnění jeho práv.*“⁵⁶ a to takový, že pokud zákonodárce explicitně vyjmenovává práva obsažená v § 33 odst. 1, 2 trestního řádu, nevztahuje se na tento případ institut nutné obhajoby vyjádřený v § 36 trestního řádu. Tedy v případě, že se podezřelý v době, kdy mu má být sděleno podezření pro konkrétní trestný čin ve zkráceném přípravném řízení, nachází ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody pro jiný jeho trestný čin, není třeba mu ustanovit obhájce, pokud si ho sám nezvolí. Na základě teleologické metody výkladu však s tímto restriktivním výkladem ustanovení § 179b odst. 3 trestního řádu nesouhlasím, neboť úmyslem zákonodárce bezpochyby bylo ustanovením o nutné obhajobě zajistit osobě, která je omezena na své svobodě, stejné postavení jako osobě, proti které se zkrácené přípravné řízení vede a tato nijak omezena na svobodě není. Podezřelý ve vazbě nebo výkonu trestu,

⁵⁵ VICHEREK, R., *Co je nového v trestním řádu od 1.1.2012 - III. část*, dostupné na <http://www.epravo.cz/top/clanky/co-je-noveho-v-trestnim-radu-od-112012-iii-cast-80514.html>

⁵⁶ § 179b odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

či ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody nebo na pozorování ve zdravotnickém ústavu, by tak byl ve značné nevýhodě oproti podezřelým na svobodě neomezeným.⁵⁷ Novelou trestního řádu došlo od 1.1.2012 k další změně ve zkráceném přípravném řízení a to u institutu podmíněného odložení podání návrhu na potrestání dle § 179g trestního řádu. V minulosti bylo podmínkou k použití tohoto podmíněného odložení to, že podezřelý úplně uhradil způsobenou škodu podezřelým. Tato podmínka však nekorespondovala s obdobným ustanovením trestního řádu, s podmíněným zastavením trestního stíhání dle § 307 trestního řádu, které je možné použít i v případě, že nebyla škoda nahrazena úplně, ale podezřelý s poškozeným o její náhradě uzavřel dohodu, nebo učinil jiná potřebná opatření k její náhradě.⁵⁸ V tomto smyslu bylo tedy novelou upraveno i znění § 179g trestního řádu, které nyní zní: *„Namísto podání návrhu na potrestání může státní zástupce rozhodnout o tom, že se podání návrhu na potrestání podmíněně odkládá, jestliže podezřelý a) se k činu doznal, b) nahradil škodu, pokud byla činem způsobena, nebo s poškozeným o její náhradě uzavřel dohodu, nebo učinil jiná potřebná opatření k její náhradě, c) vydal bezdůvodné obohacení činem získané, nebo s poškozeným o jeho vydání uzavřel dohodu, anebo učinil jiná vhodná opatření k jeho vydání, d) s podmíněným odložením podání návrhu na potrestání vyslovil souhlas, a vzhledem k osobě podezřelého, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu lze důvodně takové rozhodnutí považovat za dostačující.“*⁵⁹

Podle § 179f trestního řádu není možné zkrácené přípravné řízení konat nebo v něm pokračovat, jestliže: *„a) je dán důvod vazby a nejsou splněny podmínky pro předání zadržného podezřelého spolu s návrhem na potrestání soudu, nebo b) jsou dány důvody pro konání společného řízení o dvou nebo více trestných činech, a alespoň o jednom z nich je třeba konat vyšetřování.“*⁶⁰ Ovšem při splnění všech zákonných podmínek je policejní orgán povinen tento institut využívat v maximální

⁵⁷ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*, 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 253

⁵⁸ VICHEREK, R., *Co je nového v trestním řádu od 1.1.2012 - III. část*, dostupné na <http://www.epravo.cz/top/clanky/co-je-noveho-v-trestnim-radu-od-112012-iii-cast-80514.ht>

⁵⁹ § 179g odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

⁶⁰ § 179f odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

míře a to i na základě závazného pokynu policejního prezidenta č. 130/2007. Zde je v čl. 109 uvedeno: „*Policejní orgány jsou povinny konat zkrácené přípravné řízení vždy, kdy jsou splněny zákonné podmínky. Přitom postupují podle právního předpisu, pokud není stanoveno jinak. Úkony k zajištění osob, věcí a jiných majetkových hodnot mohou provést pouze jako neodkladné nebo neopakovatelné. Vedoucí pracovníci jsou povinni dbát na to, aby za uvedených podmínek bylo institutu zkráceného přípravného řízení využíváno v maximální míře, ale za podmínek stanovených v čl. 108 odst. 2.*“⁶¹

4.1. Zahájení zkráceného přípravného řízení

Ke způsobu zahájení zkráceného přípravného řízení je v závazném pokynu policejního prezidenta č. 130/2007 uvedeno v čl. 109, odst. 4: „*O zahájení úkonů zkráceného přípravného řízení sepíše policejní orgán záznam, který obsahuje zejména datum přijetí trestního oznámení nebo jiného podnětu k trestnímu stíhání, popis skutku, předpokládanou právní kvalifikaci, je-li známa, a označení podezřelé osoby, a uvede, že bude konáno zkrácené přípravné řízení.*“⁶² Doc. JUDr. Jiří Pipek, CSc. v publikaci *Trestní právo procesní* uvádí, že k zahájení úkonů zkráceného přípravného řízení dochází dvěma způsoby. Zaprvé provedením neodkladného úkonu a následným sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení se současným sepsáním záznamu o zahájení úkonů zkráceného přípravného řízení, nebo zadruhé sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení se současným sepsáním záznamu o zahájení úkonů zkráceného přípravného řízení.⁶³ V praxi se však ustálil postup, že je sepsán záznam o zahájení úkonů trestního řízení, ve kterém je jednoznačně uvedeno, jakou osobu ze skutku policejní orgán podezírá a v případě, že policejní orgán již v době sepsování tohoto záznamu ví, že bude konat zkrácené přípravné řízení, tuto skutečnost explicitně v záznamu o zahájení úkonů trestního řízení uvede. Tím je záznam o zahájení úkonů trestního řízení považován zároveň za záznam

⁶¹ čl. 109, odst. 1, 3 Závazného pokynu policejního prezidenta č. 30/2009 ze dne 21. dubna 2009, kterým se upravuje postup Policie České republiky při plnění úkolů v trestním řízení

⁶² čl. 109, odst. 4 Závazného pokynu policejního prezidenta č. 30/2009 ze dne 21. dubna 2009, kterým se upravuje postup Policie České republiky při plnění úkolů v trestním řízení

⁶³ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*, 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 630

o zahájení úkonů zkráceného přípravného řízení. Společně s tímto záznamem pak policejní orgán státnímu zástupci zašle i sdělení podezření konkrétní osobě za uvedený skutek a protokol o výslechu podezřelého, včetně jeho poučení. Může však nastat situace, kdy je prováděno šetření o trestném činu, jehož pachatel je zpočátku neznámý. Policejní orgán tedy zahájí úkony trestního řízení, v záznamu je uvedeno, že skutku se dopustil neznámý pachatel a tento záznam je do 48 hodin odeslán státnímu zástupci, jak stanoví zákon. Probíhá prověřování ve věci, kterým se podaří zjistit skutečnosti odůvodňující podezření, že se skutku dopustila konkrétní osoba. Tuto situaci upravuje závazný pokyn policejního prezidenta č. 130/2007 takto: „*Pokud by byl státnímu zástupci doručen jen záznam o zahájení úkonů trestního řízení a teprve dodatečně by policejní orgán rozhodl o tom, že ve věci bude konáno zkrácené přípravné řízení, policejní orgán tuto skutečnost státnímu zástupci neprodleně vhodným způsobem sdělí (např. telefonicky).*“⁶⁴ Státnímu zástupci však běžně postačí, když je mu do 48 hodin zaslán protokol o výslechu podezřelého spolu s jeho poučením a záznamem o sdělení podezření a to ke spisové značce, pod kterou je již evidován původní záznam o zahájení úkonů trestního řízení. Z takto dodatečně zasláných písemností jasně vyplývá, že je vedeno zkrácené přípravné řízení, a rovněž od kdy je vedeno, neboť v záznamu o sdělení podezření je uvedeno datum, kdy bylo podezření z daného trestného činu osobě sděleno. Od tohoto data počíná běžet lhůta pro vyřízení zkráceného přípravného řízení. Je třeba zdůraznit, že podezřelému musí být sděleno, že spáchání jakého skutku je podezřelý a to nejpozději na počátku jeho prvního výslechu. Zpravidla je podezřelému nejprve předáno písemné vyhotovení sdělení podezření, jehož převzetí potvrdí podpisem a následně je s podezřelým sepsán protokol o výslechu podezřelého. Samozřejmě může nastat situace, že osoba je k věci policejním orgánem slyšena ještě v době, kdy policejní orgán nemá zjištěny skutečnosti, ze kterých by vyplývalo, že se jedná o podezřelou osobu. Může tedy dojít k tomu, že tato osoba nejprve policejnímu orgánu podá vysvětlení ve smyslu ustanovení § 158 odst. 6 trestního řádu, o čemž s ní policejní orgán sepíše úřední záznam. Protože se však nejedná o výslech osoby v postavení podezřelého, není tím nijak porušeno ustanovení § 179b odst. 3 trestního řádu. Pokud nastane situace, že

⁶⁴ čl. 109, odst. 5 závazného pokynu policejního prezidenta č. 30/2009 ze dne 21. dubna 2009, kterým se upravuje postup Policie České republiky při plnění úkolů v trestním řízení

osobě je sděleno podezření z jednoho nebo několika skutků a během zkráceného přípravného řízení vyjdou najevo nové skutečnosti, na základě kterých policejní orgán dospěje k názoru, že pachatel svým jednáním naplnil skutkovou podstatu ještě dalšího trestného činu, musí mu tzv. „přisdělit“ podezření z tohoto nového trestného činu. Je však třeba zvažovat, zda je tento postup vhodný s ohledem na lhůtu, která se sdělením nového podezření nepřerušuje, ale běží dál od okamžiku prvního sdělení podezření.⁶⁵

4.2. Lhůty pro skončení zkráceného přípravného řízení

Podle § 179a odst. 4 trestního řádu musí být zkrácené přípravné řízení skončeno do dvou týdnů ode dne, kdy policejní orgán sdělil podezřelému, že spáchání jakého skutku je podezřelý a jaký trestný čin je v tomto skutku spatřován. Jestliže je ale podezřelý osobou zadrženu, je potřeba tuto zadrženu osobu předat státnímu zástupci spolu se závěrečnou zprávou o výsledku zkráceného přípravného řízení tak, aby tento mohl do 48 hodin podezřelého i s návrhem na potrestání předat soudu. Jedná se o lhůtu pro skončení celého zkráceného přípravného řízení, proto je lhůta pro vyřízení věci policejním orgánem stanovena v závazném pokynu policejního prezidenta takto: *„Zkrácené přípravné řízení skončí policejní orgán tak, aby státní zástupce mohl nejpozději do dvou týdnů ode dne, kdy policejní orgán provedl úkon, kterým sdělil podezřelému, že spáchání jakého skutku je podezřelý a jaký trestný čin je v tomto skutku spatřován, doručit soudu návrh na potrestání. Lhůtu uvedenou v odstavci 1 může státní zástupce prodloužit nejvýše o 10 dnů. Policejní orgán předloží státnímu zástupci odůvodněnou písemnou žádost o prodloužení lhůty, popřípadě o jiný pokyn, spolu se spisovým materiálem, a to nejpozději tři pracovní dny před skončením dvoutýdenní lhůty, není-li se státním zástupcem dohodnuto jinak.“*⁶⁶ Pokud tedy policejní orgán není schopen dodržet zákonem stanovenou lhůtu, může požádat státního zástupce o její prodloužení. Ten buď lhůtu prodlouží, nebo policejnímu orgánu nařídí, aby zahájil trestní stíhání. Pak se ze zkráceného

⁶⁵ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*, 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 631

⁶⁶ čl. 110, odst. 1, 2 závazného pokynu policejního prezidenta č. 30/2009 ze dne 21. dubna 2009, kterým se upravuje postup Policie České republiky při plnění úkolů v trestním řízení

přípravného řízení stává standardní přípravné řízení a věc se dostává do fáze vyšetřování.

4.3. Průběh zkráceného přípravného řízení

Ve zkráceném přípravném řízení se postupuje podle hlavy deváté trestního řádu, tedy podle ustanovení, které upravují postup před zahájením trestního stíhání. Jinak je možné provádět podle hlavy čtvrté trestního řádu pouze neodkladné nebo neopakovatelné úkony. Mezi tyto mimo jiné patří i zadržení osoby podezřelé podle § 76 trestního řádu, které má povahu bezprostředního zákroku a slouží k tomu, aby bylo ověřeno, zda důvodně existuje podezření ze spáchání trestného činu, zda jsou dány důvody vazby a v neposlední řadě slouží tento institut k tomu, aby mohla být zadržená osoba předvedena před soud. Na rozdíl od zadržení dle § 75 trestního řádu, se tento institut vztahuje na osobu, proti které dosud nebylo zahájeno trestní stíhání.⁶⁷

„I ve zkráceném přípravném řízení je možno v souladu se zákonem využít operativně pátracích prostředků podle § 158b a násl. trestního řádu, neboť jejich právní úprava je též obsažena v hlavě deváté trestního řádu. Pouze použití agenta ve zkráceném přípravném řízení nepřichází v úvahu, neboť to vylučuje nejen okruh trestných činů, při jejichž prověřování lze agenta použít, ale i délka trvání zkráceného přípravného řízení a jeho smysl.“⁶⁸ Dále jsou ve zkráceném přípravném řízení sepsány úřední záznamy o podání vysvětlení potencionálních svědků. Důležitou úlohu má výslech podezřelé osoby. Tento protokol může být podkladem pro vydání trestního příkazu dle § 314e odst. 1 trestního řádu. Po novele trestního řádu od 1.1.2012 byla z ustanovení 179b odst. 2 vypuštěna třetí věta týkající se nutné obhajoby u zadrženého podezřelého. Pokud si tedy obhájce nezvolí sám, není mu ustanovován. Protože má ale stejná práva jako obviněný, tak se na něho vztahuje institut nutné obhajoby v § 36 trestního řádu. Zde se ale nutná obhajoba dotýká pouze osob ve vazbě, ve výkonu trestu odnětí svobody, ve výkonu ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody nebo na pozorování ve zdravotnickém ústavu. Na osobu zadrženou se tedy nutná osoba nevztahuje a to až do doby hlavního

⁶⁷ STŘÍŽ, I., POLÁK, P., FENYK, J., HÁJEK, R., *Trestní zákoník a trestní řád. Průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou. 2. díl Trestní řád*, Praha: Linde 2010, s. 255

⁶⁸ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*, 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 633

líčení, kde již obhájce mít musí (§ 36 odst. 4 písm. a) trestního řádu). Jiná situace by však nastala, kdyby byl podezřelý v době, kdy je proti němu konáno zkrácené přípravné řízení, ve vazbě, výkonu trestu odnětí svobody apod. pro jiný trestný čin. O této problematice již bylo pojednáno výše.

4.4. Vyřízení věci policejním orgánem

Policejní orgán předkládá státnímu zástupci zprávu o výsledku zkráceného přípravného řízení ve smyslu § 179c odst. 1 trestního řádu, pokud neexistují důvody pro odložení věci podle § 159a odst. 1, 2, 3, nebo 5 trestního řádu. V ustanovení 179c odst. 1 trestního řádu není výslovně uvedeno, že policejní orgán může věc i odevzdat příslušnému orgánu k projednání přestupku nebo jiného správního deliktu nebo ke kázeňskému či kárnému projednání, ale protože odkazuje na § 159a odst. 1 trestního řádu, který tento postup policejnímu orgánu umožňuje, není důvod ve zkráceném přípravném řízení odevzdání věci odmítat.⁶⁹ Pokud tedy věc neodloží, pak policejní orgán předkládá zprávu o výsledku zkráceného přípravného řízení dozorcujícímu státnímu zástupci. Spolu s touto zprávou doručí státnímu zástupci i originál trestního spisu. Článek 111 odst. 2 závazného pokynu policejního prezidenta č. 30/2009 ukládá: „*Nerozhodne-li policejní orgán po skončeném zkráceném přípravném řízení o odložení věci, sepiše stručnou zprávu o jeho výsledku, která obsahuje a) osobní údaje podezřelého, případně též s údaji o zadržení, b) popis skutku, c) právní kvalifikaci skutku, d) seznam důkazů nebo jejich nositelů*“⁷⁰.

4.5. Vyřízení věci státním zástupcem

Státní zástupce po předložení zprávy o výsledku zkráceného přípravného řízení ze strany policejního orgánu, v případě, že dospěje k názoru, že výsledky řízení odůvodňují postavení podezřelého před soud, podá návrh na potrestání k soudu, který je obdobou obžaloby. Pokud tomu tak není, může věc odložit, nebo odevzdat příslušnému orgánu k projednání přestupku nebo jiného správního deliktu nebo jinému orgánu ke kázeňskému nebo kárnému projednání, nebo vrátit policejnímu

⁶⁹ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*, 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 637

⁷⁰ čl. 111 odst. 2 závazného pokynu policejního prezidenta č. 30/2009 ze dne 21. dubna 2009, kterým se upravuje postup Policie České republiky při plnění úkolů v trestním řízení

orgánu k došetření, předat věc policejnímu orgánu k vyšetřování s tím, že má zahájit trestní stíhání, nebo může využít jeden z institutů odklonu a podmíněně odložit podání návrhu na potrestání. Důvodem pro odložení věci usnesením je skutečnost, že ve věci nejde o podezření z trestného činu a není na místě věc odevzdat, nebo že je trestní stíhání nepřípustné, případně když rozhodne o schválení narovnání dle § 309 an. trestního řádu. „*Novelou provedenou zákonem č. 283/2004 Sb. došlo k rozšíření možností postupu státního zástupce v souvislosti s užitím tzv. odklonů. Státní zástupce, kterému byl doručen návrh policejního orgánu po skončení zkráceného přípravného řízení, může rozhodnout o schválení narovnání, pokud jsou splněny podmínky podle § 309, a současně rozhodnout o odložení věci. Důvodem takového postupu je zrychlení trestního řízení v případě, že věc lze vyřídit před zahájením trestního stíhání, rychlejší uspokojení nároku poškozeného a tedy celková hospodárnost řízení. Dále byl zaveden institut podmíněného odložení návrhu na potrestání. Jedná se o formu varování, jehož se podezřelému dostává před tím, než jeho případ bude předán soudu k trestnímu stíhání, pokud by se nepoučil, nevyhověl uloženým podmínkám, případně se opětovně dopustil protiprávního jednání.*“⁷¹ Rovněž může věc odložit pro neúčelnost trestního stíhání dle § 172 odst. 2 trestního řádu. Věc vrátí policejnímu orgánu k došetření v případě, že dospěje k závěru, že je potřeba provést další úkon, pak většinou i prodlouží lhůtu pro prověřování podle § 179f odst. 2 písm. a) trestního řádu.

4.5.1. Odklony ve zkráceném přípravném řízení

Jak bylo výše uvedeno, ve zkráceném přípravném řízení je možné, aby státní zástupce použil i odklony, které jsou analogií pro odklony používané ve standardním přípravném řízení. První možností státního zástupce odklonit trestní řízení, je věc odložit podle § 179c odst. 2, písm. f) trestního řádu poté, co rozhodl o schválení narovnání za přiměřeného použití ustanovení § 309 a násl. trestního řádu. „*Pravomocné rozhodnutí o schválení narovnání a odložení věci zakládá překážku věci rozhodnuté s důsledky ne bis in idem a brání jak zahájení, tak i pokračování*

⁷¹ STŘÍŽ, I., POLÁK, P., FENYK, J., HÁJEK, R., *Trestní zákoník a trestní řád. Průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou. 2. díl Trestní řád*, Praha: Linde 2010, s. 579

*případného trestního stíhání pro týž skutek a proti téže osobě, přestože bylo rozhodnuto před zahájením trestního stíhání.*⁷²

Druhým případem spadajícím pod institut odklonů je podmíněné odložení podání návrhu na potrestání dle § 179g trestního řádu. Je alternativou pro podmíněné zastavení trestního stíhání dle § 307 – 308 trestního řádu a představuje rozhodnutí sui generis pro svoji jistou dočasnost. Byl do našeho trestního řádu zaveden novelou provedenou zákonem č. 283/2004 Sb. „*Podle důvodové zprávy k tomuto zákonu se jedná o formu varování, jehož se podezřelému dostává, předtím než jeho případ bude předán soudu k dalšímu trestnímu stíhání, pokud by se nepoučil, nevyhověl uloženým podmínkám, případně se opětovně dopustil protiprávního jednání.*“⁷³ „*Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání je rozhodnutím sui generis pro svou jistou dočasnost, neboť trestní stíhání v případě takového rozhodnutí není vůbec zahájeno. Protože nejde o rozhodnutí o vině, nýbrž o tzv. mezitímní rozhodnutí, není ani v rozporu se zásadou presumpce nevin, poněvadž podezřelý s ním musí souhlasit. Úprava tak vychází v souladu s požadavkem Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ze zásady zachovat podezřelému právo domoci se ústního projednání své záležitosti před soudem. V té souvislosti je třeba zdůraznit, že alternativní řízení by nikdy nemělo být použito na úkor práv podezřelého nebo poškozeného a nemělo by být ani překážkou zjištění skutkového stavu věci a pravdy v takovém řízení.*“⁷⁴ Novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 459/2011 Sb., bylo změněno znění § 179g o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání v tom smyslu, že byla napravena disproporce vůči podmíněnému zastavení trestního stíhání, která spočívala v tom, že zastavit trestní stíhání dle § 307 je možné v případě, že obviněný se k činu doznal, nahradil škodu, pokud byla činem způsobena, nebo s poškozeným o její náhradě uzavřel dohodu, anebo učinil jiná potřebná opatření k její náhradě. Pro užití tohoto institutu tedy není zapotřebí, aby byla škoda úplně nahrazena, což však při použití ustanovení § 179g trestního řádu o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání nebylo neumožněno, v tomto

⁷² MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*, 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 639

⁷³ ŠÁMAL, P. a kolektiv, *Trestní řád*, 6. vydání, Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1480

⁷⁴ ŠÁMAL, P. a kolektiv, *Trestní řád*, 6. vydání, Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1481

případě musela být škoda nahrazena zcela, nepostačovalo, aby poškozený s obviněným uzavřeli dohodu o její náhradě. To se jevilo jako nelogické s ohledem na skutečnost, že ve zkráceném přípravném řízení jsou projednávány společensky méně škodlivé trestné činy a přesto bylo použití odklonu podmíněno přísnějšími kritérii. Proto nová úprava institutu podmíněné odložené podání návrhu na potrestání dle § 179g trestního řádu již umožňuje tento odklon použít rovněž v případě uzavření dohody mezi podezřelým a poškozeným o náhradě škody či učinění jiných potřebných opatření k její náhradě. „Rozhodnutí se opírá o přihlídnutí k osobě podezřelého, k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu, je vhodné zvážit veřejný zájem na náležitém uspořádání poměrů podezřelého a poškozeného. Stanovuje se zkušební doba šesti měsíců až dvou let (horní hranice změněna zákonem č. 459/2011 Sb.) od právní moci rozhodnutí o podmíněném odložení a podezřelému lze též uložit pro tuto dobu přiměřená omezení a povinnosti směřující k vedení řádného života. Vedl-li podezřelý řádný život a splnil všechny podmínky rozhodnutí, rozhodne státní zástupce po uplynutí zkušební doby, že se osvědčil. V opačném případě nařídí policejnímu orgánu zahájit trestní stíhání. Toto rozhodnutí lze učinit kdykoliv v průběhu zkušební doby. Nerozhodne-li státní zástupce do šesti měsíců po uplynutí zkušební doby bez viny podezřelého, platí fikce osvědčení.“⁷⁵ Poté, co rozhodnutí o osvědčení, nebo dojde k fikci osvědčení, nastupuje překážka rei iudicatae a následně se uplatňuje princip ne bis in idem.

⁷⁵ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*, 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 640

5. Úloha státního zástupce a soudu v přípravném řízení trestním

5.1. Státní zástupce

Postavení státního zástupce je zakotveno v Ústavě, v trestním řádu, v zákonu č. 283/1993 Sb. o státním zastupitelství a ve vyhlášce Ministerstva spravedlnosti č. 23/1994 Sb., o jednacím řádu státního zastupitelství. Státní zástupce podává žalobní návrh, kterým je buď obžaloba, nebo návrh na potrestání v případě konaného zkráceného přípravného řízení. Bez tohoto není možné konat řízení před soudem. Státní zástupce může vzít obžalobu zpět ve smyslu § 182 trestního řádu a to až do doby, než se soud prvního stupně odebere k závěrečné poradě. Hlavními úkoly státního zastupitelství je tedy zastupovat veřejnou žalobu, dále je to výkon dozoru nad dodržováním právních předpisů v místech, kde je podle zákonného oprávnění omezována osobní svoboda, ale jsou to i další úkoly, které státnímu zastupitelství stanoví zákon.⁷⁶ Tedy zejména zastupuje stát při ochraně veřejného zájmu. Toto však nelze vykládat tak, že zastupuje zájmy státu, nýbrž že zastupuje veřejný zájem. Dle současné právní úpravy má státní zástupce v přípravném trestním řízení dominantní postavení, je orgánem provádějícím dozor nad zákonností v rámci celého přípravného řízení. Policejnímu orgánu ukládá provedení jednotlivých úkonů, ale je oprávněn tyto i sám provést. Státní zástupce je oprávněn vyžadovat od policejního orgánu spisy, může se účastnit provádění úkonů policejního orgánu, může policejnímu orgánu kdykoliv odejmout jakoukoliv věc a přikázat ji k šetření jinému policejnímu orgánu, nebo může rušit nezákonná nebo neodůvodněná rozhodnutí policejního orgánu. V rámci řízení před zahájením trestního stíhání musí přijímat oznámení o skutečnostech, že byl spáchán trestný čin, dále může prodloužit lhůty pro prověřování v případě, že tuto lhůtu nemůže z objektivních důvodů policejní orgán dodržet. Ve smyslu § 159a může věc odložit a v případě, že věc odloží policejní orgán, je státní zástupce oprávněn do 30 dnů od doručení usnesení o odložení, toto rozhodnutí zrušit. Rovněž může dočasně odložit zahájení trestního stíhání. Výhradní oprávnění má státní zástupce v souvislosti s meritorním rozhodnutím v rámci přípravného řízení po zahájení trestního stíhání, tedy ve fázi vyšetřování, kterým je

⁷⁶ zákon č. 283/1991 Sb. o státním zastupitelství

postoupení věci jinému orgánu, zastavení trestního stíhání a přerušování trestního stíhání. V případě prvních dvou rozhodnutí je státní zástupce povinen usnesení ihned po nabytí právní moci doručit Nejvyššímu státnímu zastupitelství, které má oprávnění do tří měsíců toto usnesení zrušit, neboť se jedná o meritorní rozhodnutí státního zástupce, které vytváří překážku věci pravomocně rozhodnuté. K postoupení věci jinému orgánu dochází, pokud zjištěné skutečnosti ukazují, že nejde o trestný čin, ale o jiný delikt, nejběžněji přestupek. K zastavení trestního stíhání opravňují buď obligatorní, nebo fakultativní důvody. Obligatorním důvodem je skutečnost, že skutek se nestal, nebo není trestným činem a není důvod k jeho postoupení, nepodařilo se prokázat, že se skutku dopustil obviněný, je-li trestní stíhání nepřípustné dle § 11 odst. 1 trestního řádu, obviněný nebyl v době spáchání trestně odpovědný, nebo zanikla trestnost činu.⁷⁷ Mezi fakultativní důvody patří případ, kdy trest, který může být obviněnému uložen, je zcela bez významu vedle trestu, který mu již uložen byl, nebo mu hrozí, nebo případ, kdy o skutku obviněného již bylo rozhodnuto jiným orgánem, kázeňsky, kárně nebo cizozemským soudem nebo úřadem a toto rozhodnutí lze považovat za postačující. Poslední fakultativní důvod k zastavení trestního stíhání nastává, když vzhledem k významu chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobu provedení činu a jeho následku, nebo okolnostem, za nichž byl čin spáchán, a vzhledem k chování obviněného po spáchání činu je zřejmé, že účelu trestního řízení bylo dosaženo.⁷⁸ Státní zástupce může trestní stíhání rovněž přerušit ve smyslu § 173 trestního řádu, „nelze-li pro nepřítomnost obviněného věc náležitě objasnit; nepřítomností se rozumí ukrývání v tuzemsku nebo uprchnutí do ciziny. Pokud však jsou splněny podmínky pro řízení proti uprchlému, trestní stíhání se nepřerušuje a postupuje se podle tohoto institutu. Dále se přerušuje, nelze-li obviněného pro těžkou chorobu postavit před soud, není-li obviněný pro duševní chorobu, která nastala až po spáchání činu, schopen chápat smysl trestního stíhání. Jestliže by duševní choroba existovala již v době páchaní činu, bylo by na místě zkoumat, zda nemá být trestní stíhání pro nepřičetnost zastaveno podle § 172 odst. 1 písm. e). A poslední důvod pro přerušování trestního stíhání nastává, bylo-li

⁷⁷ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*, 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 617-618

⁷⁸ § 172 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

*navrženo předat trestní stíhání do ciziny, nebo byl-li obviněný vydán do ciziny, nebo vyhoštěn; toto ustanovení se nepoužívá u trestu vyhoštění podle § 57 trestního zákoníku, kde trestní stíhání končí pravomocným odsuzujícím rozsudkem, nýbrž u tzv. správního vyhoštění ukládaného podle § 118-123 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR, ve znění pozdějších předpisů.*⁷⁹ Trestní stíhání se přerušuje do té doby, než pominou důvody přerušování. Pak státní zástupce rozhodne, že se v trestním stíhání pokračuje.

Výhradně státní zástupce rozhoduje o odklonech, tedy o podmíněném zastavení trestního stíhání, o schválení narovnání a zahajuje jednání o dohodě o vině a trestu. V trestních věcech mladistvých má státní zástupce možnost použít institutů odklonů podle trestního řádu, jako je podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání. Vedle nich má dále možnost rozhodnout o odstoupení od trestního stíhání (§ 70 zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže) a to z *důvodu chybějícího veřejného zájmu na dalším stíhání mladistvého*⁸⁰ Kumulativně musí být splněny podmínky, že se jedná o provinění, na které trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí nepřevyšující tři léta, na dalším stíhání mladistvého není veřejný zájem, potrestání není nutné k odvrácení mladistvého od páchaní dalších provinění a další trestní stíhání je neúčelné.⁸¹

Dále státní zástupce rozhoduje o podání obžaloby či návrhu na potrestání pokud je konáno zkrácené přípravné řízení, přičemž bez těchto jeho rozhodnutí není vůbec možné konat řízení před soudem dle zásady obžalovací. Jedná se o nejdůležitější výlučné rozhodnutí státního zástupce, ke kterému dochází, „*jestliže výsledky vyšetřování dostatečně odůvodňují postavení obviněného před soud.*“⁸² Je tedy třeba řádně zadokumentovat skutkový stav věci. „*Státní zástupce musí velmi pečlivě a kriticky hodnotit výsledky přípravného řízení a tam, kde je shledá*

⁷⁹ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*, 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 619

⁸⁰ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*, 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 620

⁸¹ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., STODOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M., *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*, 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2011, s. 575

⁸² § 176 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

*neúplnými či neobjektivními, musí se postarat o odstranění těchto vad prostředky uvedenými v § 174 odst. 2, tj. vrácením věci policejnímu orgánu s pokynem k doplnění vyšetřování nebo tím, že sám chybějící úkon provede. Jestliže i po vyčerpání všech dostupných prostředků zůstanou výsledky vyšetřování rozporné, např. proto, že dvě skupiny důkazů si odporují, má státní zástupce podat obžalobu, protože je naděje, že výsledky hlavního líčení obohatí důkazní informaci. Bude na soudu, aby sám pod vlivem bezprostředního dokazování zhodnotil skutkový stav a vynesl konečné rozhodnutí.*⁸³

Donedávna měl státní zástupce oprávnění konat vyšetřování a zkrácené přípravné řízení proti policistům Policie ČR, příslušníkům Bezpečnostní informační služby a příslušníkům Úřadu pro zahraniční styky a informace. Toto bylo novelou z roku 2011 změněno a nyní vede vyšetřování o trestných činech příslušníků Policie ČR, Vězeňské služby ČR a zaměstnanců Celní správy nově zřízená Generální inspekce bezpečnostních sborů. V současné době státní zástupce vede „*vyšetřování o trestných činech spáchaných příslušníky Generální inspekce bezpečnostních sborů, příslušníky Bezpečnostní informační služby, příslušníky Úřadu pro zahraniční styky a informace, příslušníky Vojenského zpravodajství anebo příslušníky Vojenské policie a vyšetřování o trestných činech zaměstnanců České republiky zařazených k výkonu práce v Generální inspekci bezpečnostních sborů.*“⁸⁴ Státní zástupce působí jako druhá instance v případě, že je podána stížnost proti usnesení policejního orgánu, pokud toto rozhodování není zákonem vyhrazeno soudu.

5.2. Soud

Do přípravného řízení trestního soud zasahuje jen v zákonem vymezených případech, zejména pokud se jedná o zásahy do základních lidských práv a svobod. Proto je mu svěřeno rozhodování o ustanovení obhájce, o vazbě, o příkazu k zatčení, o příkazu k domovní prohlídce, k otevření zadržené zásilky, její záměně, nařizuje záznam a odposlech telekomunikačního provozu apod. Nezanedbatelnou úlohu má soudce v přípravném řízení i při neodkladném nebo neopakovatelném úkonu, kde

⁸³ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*, 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 622

⁸⁴ § 161 odst. 4 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

jeho přítomnost má být zárukou řádného průběhu prováděného úkonu pro možnost jeho následné využití v řízení před soudem. K tomuto dochází v přípravném řízení pouze před zahájením trestního stíhání, neboť ve fázi vyšetřování jsou již dostatečné procesní garance zákonnosti prováděných úkonů tím, že se úkonu může účastnit obhájce a obviněný. Pokud je již tedy konáno vyšetřování, neodkladné a neopakovatelné úkony se provádí bez účasti soudce.⁸⁵ Rovněž soud rozhoduje o stížnosti proti rozhodnutí policejního orgánu o uložení pořádkové pokuty, o zajištění peněžních prostředků na účtu u banky, o zajištění peněžních prostředků na účtu u spořitelního a úvěrového družstva nebo jiných subjektů a o blokaci peněžních prostředků a o zajištění zaknihovaných cenných papírů.⁸⁶ Nikdy však v přípravném řízení nepostupuje soud z vlastní iniciativy, ale koná až poté, kdy je o to požádán buď státním zástupcem, nebo obviněným či jinými oprávněnými osobami. V přípravném řízení rozhoduje soud usnesením, nebo příkazem, nařízením, povolením, či zatýkacím rozkazem případně evropským zatýkacím rozkazem. Formu opatření může mít jeho rozhodnutí o ustanovení obhájce či vyslovení souhlasu s určitým úkonem.

⁸⁵ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*, 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 597

⁸⁶ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*, 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 547

6. Odklony v přípravném řízení trestním

Odklony patří do zvláštních způsobů řízení. Jedná se o opatření, díky kterým dochází k odchýlení od formálního řízení v podobě obžaloby, soudu a odsouzení a zároveň k eliminaci stigmatizace pachatele ve vhodných případech, kdy je to pro společnost prospěšné. „Tyto instituty představují zvláštní způsoby vyřízení věci v trestním řízení, jimiž se má dosáhnout tzv. odklonu od standardního průběhu trestního stíhání, které neskončí rozhodnutím o vině, případně o trestu, ale způsobem upřednostňujícím jiné zájmy než odsouzení pachatele.... slouží v první řadě k usmíření (narovnání) mezi pachatelem trestného činu a jeho obětí (poškozeným) a k tomu, aby pachatel odčinil škodlivé následky svého trestného činu.“⁸⁷ Vychází tedy z principů restorativní justice a počítá s okamžitým či podmíněným upuštěním od trestního stíhání a zároveň s určitou formou výchovného působení na pachatele.⁸⁸ JUDr. Filip Ščerba, Ph.D vidí v odklonech tyto výhody: „vedle zmíněné racionalizace trestní justice a zkracování doby trestního řízení je to např. aktivnější participace poškozeného na výkonu trestní spravedlnosti a snazší dosažení jeho satisfakce na úrovni materiální i morální; odklony představují rovněž vhodnou možnost pro řešení některých bagatelních případů a přispívají tak k diferenciaci trestní odpovědnosti.“⁸⁹ Restorativní justici chápeme tak, že k trestnému činu, který byl spáchán, se nepřistupuje jako k útoku na stát, ale nahlíží na něj jako na narušení vztahů mezi poškozeným a pachatelem, tedy jako na konflikt mezi nimi, který je potřeba co nejrychleji a nejefektivněji urovnat.⁹⁰

Trestní řád znal do srpna 2012 tyto způsoby odklonu běžného průběhu trestního řízení a to podmíněné odložení podání návrhu na potrestání dle § 179g trestního řádu, podmíněné zastavení trestního stíhání podle § 307 trestního řádu, narovnání podle § 309 trestního řádu, včetně odložení věci při schválení narovnání

⁸⁷ ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, F., RŮŽIČKA, M., VONDRUŠKA, F., NOVOTNÁ, J., *Přípravné řízení trestní*. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 88

⁸⁸ ŠČERBA, F., *Odklon jako sankční opatření*, časopis Trestněprávní revue 2/2009, s. 33

⁸⁹ ŠČERBA, F., *Odklon jako sankční opatření*, časopis Trestněprávní revue 2/2009, s. 33

⁹⁰ ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, F., RŮŽIČKA, M., VONDRUŠKA, F., NOVOTNÁ, J., *Přípravné řízení trestní*. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 90

ve zkráceném přípravném řízení, trestní příkaz dle § 314e trestního řádu a odstoupení od trestního stíhání podle § 70 zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Zákonem č. 293/2012 byl trestní řád novelizován a byl včleněn nový institut dohoda o vině a trestu. „*Základním účelem institutů zařazovaných pod pojem odklonu je především rychlejší a efektivnější vyřízení k tomu vhodných věcí, které nevyžadují z hlediska účelu trestního řízení projednání věci před soudem v hlavním líčení. Jde tedy především o řešení problému nárůstu kriminality a snahu o efektivnější výkon justice, a to v případech skutkově i právně jednodušších, kdy typově méně závažný trestný čin spáchaly osoby do té doby žijící řádným životem, popř. osoby, u nichž postačí rozhodnutí bez projednání trestní věci v náročném a komplikovaném hlavním líčení nebo v řízení před soudem vůbec.*“⁹¹ V případě použití institutů odklonů u mladistvých je jejich smyslem rovněž zabránit zbytečné stigmatizaci do té doby ještě sociálně nevyzrálých jedinců, u kterých se stát v prvé řadě snaží o resocializační a výchovný efekt řízení vedeného proti nim. Významnou roli při využívání odklonů mají tzv. mediátoři, neboli zprostředkovatelé, kterými jsou u nás pracovníci Probační a mediační služby. Tato byla zřízena zákonem č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě. Jejich zprostředkovatelská úloha se uskutečňuje zejména při setkání obviněného a poškozeného, kterým je tak umožněno uzavřít mezi sebou oboustranně přijatelnou dohodu o způsobu náhrady škody. Další rolí probačního úředníka je dohlížet nad tím, zda obviněný dodržuje omezení, nebo plní své povinnosti, které mu byly uloženy soudem v souvislosti s podmíněným zastavením trestního stíhání, nebo s podmíněným odložením podání návrhu na potrestání v rámci zkráceného přípravného řízení. Níže se zaměřím na jednotlivé instituty odklonů, které jsou použitelné i v přípravném řízení, tedy se blíže nebudu již zmiňovat o trestním příkazu, o kterém rozhoduje samosoudce po podání obžaloby bez projednání věci v hlavním líčení. Rovněž se nebudu vracet ani k podmíněnému odložení podání návrhu na potrestání a odložení věci při schválení narovnání ve zkráceném přípravném řízení, neboť o těchto odklonech již bylo pojednáno v kapitole 4. Zkrácené přípravné řízení, podkapitola 4.5.1. Odklony ve zkráceném přípravném řízení.

⁹¹ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*, 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 831-832

6.1. Podmíněné zastavení trestního stíhání

Tento institut jednoho z odklonů je v trestním řádu zakotven od roku 1993 v § 307 trestního řádu. V řízení se tedy nerozhodne o tom, zda se obviněný skutečně dopustil konkrétního trestného činu a nejde o definitivní rozhodnutí ve věci. Podmíněné zastavení trestního stíhání „je prostředkem k urovnání vzniklého konfliktního stavu mezi pachatelem trestného činu a jeho obětí. Účelem je dočasné zastavení probíhajícího trestního stíhání za předpokladu, že jakmile obviněný vyhoví stanoveným podmínkám po určenou zkušební dobu, bude jeho trestní stíhání zastaveno definitivně. Tím zákonná úprava upřednostňuje zájem na vyřešení konfliktu mezi obviněným a poškozeným (obětí) před trestním postihem a jeho represivní složkou, za současného zachování účelu trestního řízení a jeho výchovného působení na pachatele trestného činu.“⁹²

Obviněnému jsou v souvislosti s tímto odklonem uloženy konkrétní povinnosti či omezení a je mu stanovena zkušební doba, po kterou tato omezení a povinnosti trvají. Po zkušební dobu je tedy rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání mezitímním rozhodnutím a teprve po ukončení zkušební doby, ve které musí vést řádný život, dochází k rozhodnutí o tom, že se obviněný osvědčil. V ten okamžik se z tohoto mezitímního rozhodnutí stává rozhodnutí meritorní. Rozhodnutí o osvědčení se obviněného učiní orgán, který trestní stíhání v prvním stupni podmíněně zastavil, tedy v přípravném řízení státní zástupce. Takto rozhodne v případě, že „obviněný v průběhu zkušební doby vedl řádný život, splnil povinnost nahradit způsobenou škodu nebo vydal bezdůvodné obohacení a vyhověl i dalším uloženým omezením“⁹³. „Příslušný orgán tak musí dospět k závěru, že se obviněný choval tak, že je možno učinit závěr, že spáchaný trestný čin byl jen zcela mimořádným vybočením z jeho jinak řádného způsobu života.“⁹⁴ K osvědčení však může dojít i fikcí a to v případě, že státní zástupce (v soudním řízení soud) do jednoho roku od uplynutí zkušební doby bez zavinění obviněného toto rozhodnutí

⁹² STŘÍŽ, I., POLÁK, P., FENYK, J., HÁJEK, R., *Trestní zákoník a trestní řád. Průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou. 2. díl Trestní řád*, Praha: Linde 2010, s. 836

⁹³ § 308 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

⁹⁴ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*, 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 843

nevydá. V případě, že obviněný nevede řádný život a nedodrží stanovená omezení, rozhodne státní zástupce kdykoliv ve zkušební době, že se obviněný neosvědčil. Od toho okamžiku se pokračuje v trestním stíhání a obviněný může být (ale nemusí) odsouzen.

V § 307 trestního řádu jsou uvedeny podmínky k využití podmíněného zastavení trestního stíhání a to skutečnost, že se jedná o přečin, tedy o nedbalostní trestný čin nebo úmyslný trestný čin s horní hranicí trestní sazby do 5-ti let. Další podmínkou je, že se obviněný k činu doznal a toto jeho doznání je zachyceno v protokolu o výpovědi obviněného. Oproti narovnání a dohodě o vině a trestu je tedy vyžadováno, aby se obviněný k činu přímo doznal, a navíc toto doznání může být v případě, že bude trestní stíhání pokračovat, použito jako důkaz. K tomuto JUDr. František Púry poznamenává: *„Další pochybnosti pak vzbuzuje zřejmě podmínka spočívající v doznání obviněného. Tato podmínka je nevyhovující zejména z důvodu, že v případném dalším řízení lze k výpovědi obviněného obsahující doznání přihlížet jakožto k důkazu. Řada obviněných, v jejichž případě by bylo možné použít postupu podle § 307, se proto nedozná v obavě, aby při případném pokračování v trestním stíhání nebylo jejich doznání hodnoceno jako důkaz o vině. Proto by byla namísto obdobná úprava, jaká již existuje v případě narovnání.“*⁹⁵

Dále musí obviněný projevit souhlas s podmíněným zastavením jeho trestního stíhání, *„příčemž musí být učiněn způsobem, který nevzbuzuje pochybnosti. To znamená, že musí být jednoznačný, výslovný, naopak nemůže být ničím podmiňován, a z povahy jeho jednoznačnosti také vyplývá, že nemůže být odvolán a poté znovu udělen.“*⁹⁶

Rovněž je třeba, aby obviněný *„nahradil škodu, pokud byla činem způsobena, nebo s poškozeným o její náhradě uzavřel dohodu, anebo učinil jiná potřebná opatření k její náhradě a dále vydal bezdůvodné obohacení činem získané, nebo s poškozeným o jeho vydání uzavřeno dohodu, anebo učinil jiná vhodná*

⁹⁵ CÍSAŘOVÁ, D., FENYK, J., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*, 5. vydání. Praha: ASPI, 2008, s. 694

⁹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 1.7.2003 pod sp. zn. 4 Tz 84/2003. Dostupné na www.nsouid.cz

*opatření k jeho vydání, a vzhledem k osobě obviněného, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu lze důvodně takové rozhodnutí považovat za dostačující.*⁹⁷ Státní zástupce rozhoduje formou usnesení a předtím, než se rozhodne podmíněně zastavit trestní stíhání, musí zhodnotit osobu obviněného a to jak negativně, tak pozitivně a dále musí zvážit všechny okolnosti případu, tedy jeho společenskou závažnost, intenzitu narušení společenských vztahů apod. V usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání musí být uvedena zkušební doba v rozmezí od 6-ti měsíců do 2 let, která počíná běžet od nabytí právní moci tohoto usnesení. Dále zde musí být uvedeno, že v průběhu zkušební doby musí být nahrazena škoda nebo vydáno bezdůvodné obohacení, pokud předtím poškozený a obviněný uzavřeli o tomto dohodu. Po zkušební dobu mohou být obviněnému uložena přiměřená omezení a povinnosti, jejichž účelem je působit na obviněného výchovně, aby vedl řádný život. Tato omezení mohou mít formu zákazu, nebo příkazu.

6.2. Narovnání

Tento odklon je podmíněn dohodou o narovnání mezi obviněným a poškozeným. *„V zásadě jde tedy o dohodu mezi obviněným a poškozeným, která vyžaduje schválení a má důsledky zastavení trestního stíhání, a to při zachování veřejného zájmu vyplývajícího z účelu trestního řízení. Jeho účelem je nejen náhrada škody poškozenému, ale především urovnání vzájemného konfliktního vztahu mezi obviněným a poškozeným. Proto jeho uplatnění bude na místě zejména v případech, kdy je trestným činem dotčena převážně soukromá oblast společenských vztahů.*⁹⁸ Při využití tohoto institutu má „své slovo“ i poškozený, který s narovnáním musí souhlasit, oproti podmíněnému zastavení trestního stíhání, kde o tomto odklonu může státní zástupce rozhodnout i bez souhlasu poškozeného, jen se souhlasem obviněného. *„Na rozdíl od podmíněného zastavení trestního stíhání nelze rozhodnout o schválení narovnání podle § 309 a násl. ani při splnění ostatních podmínek, jestliže je obviněný stíhán pro trestný čin, jímž nebyla způsobena škoda či jiná újma, kterou*

⁹⁷ § 307 odst. 1 písm. b), c) zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

⁹⁸ STŘÍŽ, I., POLÁK, P., FENYK, J., HÁJEK, R., *Trestní zákoník a trestní řád. Průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou. 2. díl Trestní řád*, Praha: Linde 2010, s. 845

by bylo možné v procesu narovnání nahradit či jinak odškodnit.“⁹⁹ Nejedná se však o institut, na který by měl obviněný nebo poškozený právní nárok. Rozhodnutí pro využití narovnání je vždy v přípravném řízení na státním zástupci (v soudním řízení na soudci) a jedná se o meritorní rozhodnutí.

„V institutu narovnání vystupuje do popředí zájem na tom, aby sám pachatel důsledně odčinil všechny škodlivé následky způsobené poškozenému trestným činem, a tento zájem je preferován před zájmem na trestním postihu pachatele. Kromě toho jsou zde účinky trestní represe nahrazeny i povinností pachatele k dalšímu majetkovému plnění nad rámec způsobené škody, které má sloužit obecně prospěšným účelům. Místo trestu nebo hrozby dalším trestním stíháním se zde tedy využívá k působení na pachatele možnost odčerpát mu určité významné majetkové hodnoty a využít je ve prospěch toho, kdo byl nejvíce a bezprostředně trestným činem poškozen, a k obecnému blahu. Narovnání plní v tomto smyslu velmi významnou funkci restituce narušených vztahů pachatele a oběti trestného činu.“¹⁰⁰

Pro možnost rozhodnout o narovnání je potřeba, aby byly kumulativně splněny zákonné podmínky. Musí se jednat o přečin, musí s tímto postupem souhlasit obviněný i poškozený, obviněný musí prohlásit, že se činu dopustil a o jeho prohlášení nejsou důvodné pochybnosti, dále obviněný musí uhradit poškozenému způsobenou škodu nebo učinit potřebné úkony k její úhradě, případně jinak odčinit újmu vzniklou přečinem. Rovněž musí vydat bezdůvodné obohacení získané přečinem nebo učinit jiná vhodná opatření k jeho vydání a navíc musí složit na účet (v přípravném řízení) státního zastupitelství peněžní částku určenou konkrétnímu adresátovi k obecně prospěšným účelům. Návrh obviněného, jak naložit s touto jím skládanou peněžní částkou, je závazný, ale toto dispoziční právo obviněného je omezeno ustanovením § 312 odst. 2 trestního řádu, kde je stanoveno, že minimálně 50% z peněžní částky určené k obecně prospěšným účelům musí obviněný určit státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti, která je státem poskytována podle zákona č. 209/1997 Sb., o poskytnutí pomoci obětem trestné

⁹⁹ CÍSAŘOVÁ, D., FENYK, J., GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*, 5. vydání. Praha: ASPI, 2008, s. 695

¹⁰⁰ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*, 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 848

činnosti. Dále je potřeba, aby narovnání bylo „dostačující vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného činu, k míře, jakou byl přečinem dotčen veřejný zájem, k osobě obviněného a jeho osobním a majetkovým poměrům.“¹⁰¹ Pokud státní zástupce dospěje k názoru, že jsou všechny tyto podmínky splněny a je vhodné rozhodnout o narovnání, nejprve musí provést výslech obviněného a poškozeného se zaměřením zejména na dohodu o narovnání mezi nimi, zda byla učiněna dobrovolně a zda obě strany souhlasí se schváleným narovnáním. „Nebylo-li narovnání soudem nebo v přípravném řízení státním zástupcem schváleno poté, co obviněný učinil prohlášení podle § 309 odst. 1, že spáchal skutek, pro který je stíhán, nelze k tomuto prohlášení v dalším řízení přihlížet jako k důkazu.“¹⁰² Pokud je tedy rozhodnuto o schválení narovnání, součástí tohoto rozhodnutí musí být i výrok o definitivním zastavení trestního stíhání pro daný čin. Jedná se tedy o meritorní rozhodnutí ve věci, představující *exceptio rei iudicatae*.

6.3. Dohoda o vině a trestu

Od 1.9.2012 došlo k zavedení tohoto nového druhu odklonu a to novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 193/2012 Sb., konkrétně je upraven v §§ 175a, 175b trestního řádu. O tom, jaké přínosy jsou od tohoto institutu očekávány, je v důvodové zprávě k předmětné novele uvedeno, že se očekává zrychlení trestního řízení před soudem a současně i zjednodušení a zefektivnění trestního řízení a tím se soudům zvětší prostor pro projednávání závažných trestných činů. Dále je v důvodové zprávě uvedeno, že se zavedením tohoto nového institutu očekává větší přínos pro oběti, které tímto budou chráněny před sekundární viktimizací, protože již nebudou muset opakovaně procházet další etapou trestního řízení před soudem a tím budou ušetřeny stresu v důsledku zveřejnění traumatizujících okolností činu, jehož byly obětí.¹⁰³

Jedná se tedy o možnost státního zástupce zahájit jednání o dohodě o vině a trestu. Podnětem pro takové jednání může být návrh obviněného, ale i v případě,

¹⁰¹ § 309 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

¹⁰² § 314 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

¹⁰³ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu č. 574/2008, o změně trestního řádu, dostupná na <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=574&CT1=0>

že takový návrh obvinění nevznese, má státní zástupce možnost jednání zahájit z vlastní iniciativy. Aby státní zástupce mohl institut použít, musí být dostatečně prokázáno, že se skutek stal, že se jedná o trestný čin a že ho spáchal obviněný, který musí prohlásit, že tento skutek spáchal, přičemž o tomto jeho prohlášení nesmí existovat důvodné pochybnosti. Není možné tuto dohodu sjednat, pokud se jedná o zvlášť závažný zločin, nebo o řízení proti uprchlému.¹⁰⁴ Obviněný musí být při sjednávání dohody zastoupen obhájcem, pohybuje se tedy v režimu nutné obhajoby. Problematika je rozčleněna do dvou částí. První část upravuje postup při uzavírání dohody a je obsažena v § 175a a v § 175b trestního řádu. Druhá část je obsažena v § 314o a násl. trestního řádu a upravuje řízení před soudem v souvislosti se schvalováním dohody.¹⁰⁵

Pokud se tedy státní zástupce rozhodne, že přistoupí k jednání o dohodě o vině a trestu, předvolá obviněného a o termínu jednání vyrozumí jeho obhájce a poškozeného, pokud má nárok na náhradu škody. Poškozený má tedy nárok se účastnit jednání o dohodě o vině a trestu a zejména uvést skutečnosti týkající se škody, která mu jednáním obviněného byla způsobena. Pokud se ale poškozený k jednání nedostaví, ačkoli byl o jeho konání řádně vyrozuměn, může probíhat i bez jeho přítomnosti. „*Dohodu o vině a trestu sjednává státní zástupce s obviněným za přítomnosti obhájce.*“¹⁰⁶ Ne vždy musí být jednání úspěšné, ke sjednání dohody vůbec nemusí při jednání dojít. V tom případě není možné v dalším řízení použít jako důkaz prohlášení obviněného o své vině. Dojde-li ke sjednání dohody, musí státní zástupce podat soudu návrh na schválení dohody o vině a trestu. Návrh však může státní zástupce zaslat i bez dohody, pokud k ní nedojde a tuto skutečnost v návrhu uvede.

Právní veřejnost je v hodnocení prospěšnosti tohoto institutu nejednotná. Například Mgr. Andrej Lobotka napsal pro časopis Právní rozhledy: „*Domnívám se, že dohoda o vině a trestu snižuje možnost trestu, a celkově trestního práva,*

¹⁰⁴ § 175a odst. 8 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

¹⁰⁵ KOLOMIČENKO, J. *Dohoda o vině a trestu*, dostupné na <http://www.epravo.cz/top/clanky/dohoda-o-vine-a-trestu-85854.html>

¹⁰⁶ § 175a odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)

*dosáhnout svého účelu. Je pravda, že zavedení tohoto institutu by přineslo zrychlení trestního řízení před soudem a současně i zjednodušení trestního řízení a, jak tvrdí exministr J. Pospíšil, může dojít i k ušetření peněz daňových poplatníků, avšak k ekonomickým cílům by se mělo přihlížet až po tom, co bude jisté, že bude dosaženo účelu trestu. Nemůžeme ekonomické cíle postavit před cíle trestání, před samotné cíle trestního práva, zabezpečované prostřednictvím výchovné, preventivní a represivní funkce trestu, tedy před ochranu společnosti. Pokud bychom tak učinili, tak ad absurdum by z ekonomického hlediska a z hlediska délky trestního řízení bylo nejvhodnější, kdyby všichni pachatelé byli okamžitě propouštěni na svobodu a netrestáni. Domnívám se, jak již bylo výše zmíněno, že rychlost trestního řízení by neměla mít přednost před dosažením účelu trestu. Souhlas pachatele trestného činu s trestem, který mu bude za trestný čin uložen, pak není vůbec relevantní, jelikož účelem trestu není uspokojit pachatele, ale napravit ho, popř. izolovat ho, pokud náprava není možná, a zajistit tak ochranu společnosti.*¹⁰⁷ Rovněž Prof. JUDr. Jan Musil, CSc. se k tomuto typu odklonu staví negativně. Ve svém článku Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení vypočítává nevýhody tohoto institutu. Zaprvé je přesvědčen, že tento institut je v rozporu s trestním právem hmotným, neboť je potlačena určitost trestní normy v souvislosti s výměrou trestu a tím je ohroženo rovné nakládání s pachateli a je otevřena cesta ke svévoli při aplikaci práva. Dále argumentuje tím, že obviněný a orgány činné v trestním řízení nemohou být smluvními stranami a o vině a trestu nelze uzavřít žádnou dohodu, neboť se jedná o vrchnostenské rozhodování státu jako představitele veřejného zájmu. Takzvaný trend privatizace trestního práva autor pokládá „za zhoubný, vedoucí k destrukci kontinentální právní kultury.“ Rovněž je přesvědčen, že tímto institutem dochází k deformaci zásady materiální pravdy a tím, že soud prakticky pracuje s prohlášením viny jako s doznáním, vrací se tak naše trestní právo „k dávno již opuštěnému principu středověkého inkvizičního procesu - *confessio corona probationum* (doznání je koruna důkazů).“ Zásadní problém dále vidí v nerovném nakládání s pachateli, neboť za stejně závažný čin při stejných poměrech pachatele je ukládán rozdílný trest; ten mírnější trest tomu

¹⁰⁷ LOBOTKA, A., *Dohoda o vině a trestu a její vztah k účelu trestu*, časopis Právní rozhledy 19/2012, s. 674

pachateli, který se doznal a usnadnil tak práci orgánům činným v trestním řízení. Jako další negativum vidí prof. JUDr. Jan Musil, CSc. ve skutečnosti, že *doznání v dohodovací praxi postrádá sociálně etický rozměr (pokání, lítost) – jde jen o chladný kalkul ztrát a zisků.*“ Ovšem vypočítává i pozitiva, která institut dohody o vině a trestu může přinést. Jako kladný přínos vidí, že *jsou projevem moderního trendu, nazývaného společnost dialogu, zmírňují konfliktní ráz trestního řízení, posilují roli procesních stran v trestním řízení, zjednodušují trestní řízení (zejména dokazování), což vede ke zrychlení a zhospodárnění trestního řízení.*“ Ale přesto vyjmenované nevýhody tohoto odklonu považuje za převažující.¹⁰⁸

6.4. Odstoupení od trestního stíhání mladistvého

V tomto případě se postupuje podle zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, kde je tato problematika upravena v § 70 a násl. Jedná se o odklon, který je možné užít jen v trestním řízení vedeném výhradně proti mladistvému pachateli. I vůči mladistvému pachateli jdou však využít odklony uvedené v trestním řádu, tedy podmíněné zastavení trestního stíhání dle § 307 – 308 a narovnání dle § 309 – 314 trestního řádu. Pro užití tohoto institutu je potřeba, aby byly kumulativně splněny podmínky, že se jedná o provinění, na které trestní zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta, že chybí veřejný zájem na dalším stíhání mladistvého a další trestní stíhání není účelné a že potrestání mladistvého není nutné k odvrácení od páčání dalších provinění z jeho strany. Dále musí být dodrženo limitující ustanovení § 68 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. Zde je stanoveno, že *„Zvláštní způsoby řízení je možno v trestních věcech mladistvých použít, jen jestliže se podezření ze spáchání provinění jeví na základě dostatečného objasnění skutkového stavu věci zcela důvodným a mladistvý je připraven nést odpovědnost za spáchaný čin, vypořádat se s jeho příčinami a přičinit se o odstranění škodlivých následků jeho provinění. V případě potřeby lze na mladistvém požadovat, aby se zavázal k chování omezujícím možnost spáchání dalších provinění.*“¹⁰⁹

¹⁰⁸ MUSIL, J. *Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení*, časopis Kriminallistika č. 1/2008 dostupné na <http://www.mvcr.cz/clanek/dohody-o-vine-a-trestu-jako-forma-konsenzualniho-trestniho-rizeni.aspx>

¹⁰⁹ § 68 zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže

Státní zástupce pro své rozhodnutí o využití tohoto institutu nepotřebuje souhlas poškozeného ani mladistvého. Poškozený má právo vyslovit nesouhlas s odškodněním, které je mu nabídnuto, ale k samotnému odstoupení od trestního stíhání jeho souhlas není třeba. Co se týče mladistvého, je skutečnost, že nemusí souhlasit s tímto způsobem vyřízení věci, vyvažována jeho možností do tří dnů od doručení usnesení o odstoupení od trestního stíhání, na pokračování trestního stíhání své osoby trvat. Může se pak stát, že trestní stíhání, od kterého bylo původně odstoupeno, ale na žádost mladistvého je v něm pokračováno, nakonec skončí tím, že mladistvý bude uznán vinným. V tomto případě však není možné mladistvému uložit některé trestní opatření, pouze se v odsuzujícím rozsudku vysloví jeho vina.

Pokud jsou tedy všechny podmínky splněny a státní zástupce (v přípravném řízení) se rozhodne odstoupit od trestního stíhání mladistvého, v tomto jeho rozhodnutí musí být i výrok o tom, že trestní stíhání pro předmětný skutek se definitivně zastavuje. I v tomto případě tedy dochází k meritornímu rozhodnutí, které zakládá překážku věci rozhodnuté.

7. Závěr

Přípravné řízení, přestože není nejdůležitějším stádiem trestního řízení, je základem pro řízení před soudem a od jeho kvality a bezchybnosti se odvíjí i úspěšné vedení soudního řízení. Přípravné řízení se zaměřuje zejména na prověření podezření ze spáchání trestného činu a doložení potřebných podkladů pro rozhodnutí v tomto stádiu trestního řízení. V jeho průběhu jsou vyhledávány latentní informace o spáchaných trestných činech a zajištěny důkazy, u kterých hrozí, že do doby konání řízení před soudem může dojít k jejich znehodnocení. Jeho úkolem je rovněž zamezit tomu, aby před soud byla postavena osoba, u které by toto její postavení před soud bylo neodůvodněné. „*Dokazování je prováděno ve všech fázích řízení, v každé z nich je však kladen důraz na jinou formu. V přípravném řízení se důkazy především vyhledávají a již v menším rozsahu provádějí (zpravidla výhradně až po zahájení trestního stíhání). Těžiště dokazování je koncentrováno do stádia řízení před soudem, kde jsou důkazy prováděny mj. za užití zásad ústnosti a bezprostřednosti.*“¹¹⁰

Toto je tedy úkol přípravného řízení trestního. Problém původních postupů podle trestního řádu ještě před pozdějšími novelami spočíval ve velmi zdlouhavém a formalizovaném předsoudním stádiu trestního řízení, který sice zaručuje „čistotu“ procesních postupů, ale mnohdy na úkor včasného a efektivního rozhodnutí o vině a trestu a zejména urovnání konfliktu mezi pachatelem trestního činu a jeho obětí. S ohledem na rostoucí kriminalitu bylo tedy zapotřebí, aby se s tímto nedostatkem stát nějakým způsobem vypořádal. Proto jsou patrné novelizační snahy o usnadnění a urychlení řízení v souvislosti s méně závažnou trestnou činností a „odlehčení“ soudnictví. Výrazné změny přinesla novela trestního řádu č. 265/2001 Sb., před níž přípravné řízení začínalo až okamžikem zahájení trestního stíhání, přičemž vyšetřování vedl Úřad vyšetřování Policie ČR. Po této novele byl okamžik zahájení přípravného řízení posunut již k okamžiku sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení či provedení neodkladného nebo neopakovatelného úkonu, Úřad vyšetřování byl spojen do společné policejní složky Služba kriminální policie a vyšetřování a byla odstraněna zbytečná duplicita prováděných úkonů, které se musely po zahájení trestního stíhání opakovat. Rovněž byla rozšířena odpovědnost

¹¹⁰ STŘÍŽ, I., POLÁK, P., FENYK, J., HÁJEK, R., *Trestní zákoník a trestní řád. Průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou. 2. díl Trestní řád*, Praha: Linde 2010, s. 313

státního zástupce tak, že nyní nese odpovědnost za průběh celého přípravného řízení, tedy jak za prověřování, tak za vyšetřování. V této souvislosti je vybaven mnohými pravomocemi, mezi nimiž má významné místo možnost použít tzv. odklony již v rámci přípravného řízení, tedy jeho možnost meritorně rozhodovat ve věci. Při zavádění těchto nových institutů do právního řádu proti sobě stály dva protiklady, které bylo nutné citlivě vyvážit. Na jedné straně stojí tvrzení, že o vině a trestu by měl rozhodovat pouze soud a toto nepřísluší státnímu zástupci, který má mít v trestním řízení úplně jiné postavení. Na druhé straně je však žádoucí, aby zejména u bagatelních případů byl pachatel co nejrychleji potrestán. Zejména odklony svojí reparační funkcí mají značný přínos i pro poškozené, neboť narušené společenské vztahy mezi pachatelem a poškozeným jsou napraveny v co nejkratší době, poškozený nemusí podstupovat složité a dlouhé soudní řízení k vymožení škody, která mu byla způsobena a rovněž pachatel je motivován k aktivnímu řešení problémů, které svým činem způsobil a ke změně svého chování i v budoucnu. Ve vhodných případech je bráněno zbytečné stigmatizaci pachatele, jehož jednání lze důvodně považovat jen za vybočení z jinak řádného způsobu života. Nezanedbatelné je i ekonomické hledisko rychlého rozhodování konkrétního případu. Tím vším je účel trestního řízení naplněn. Mám-li zhodnotit odklony obecně, chápu tyto instituty jako nezbytnost na cestě k restorativní justici. Kontroverzní se mi však jeví poslední novelou zavedená dohoda o vině a trestu. Je těžké hodnotit přínosy tohoto odklonu tak brzy po jeho zavedení do našeho právního řádu, ale počet uzavřených dohod za celou dobu krátkého života tohoto institutu vypovídá spíše o tom, že nebude mít tato změna trestního řádu příliš velké využití.¹¹¹ Z pohledu státního zástupce, který se má rozhodnout buď pro možnost zahájit jednání o dohodě o vině a trestu, nebo pro podání obžaloby, je pro něho bezesporu jednodušší podat obžalobu, neboť v případě, že by se rozhodl pro jednání o dohodě o vině a trestu, je potřeba obviněnému ustanovit obhájce. Proto si myslím, že přínosné by bylo větší využívání ostatních odklonů. Například u trestných činů spáchaných v dopravě. V těchto případech umožňuje sice § 307 odst. 4 trestního řádu uložit při podmíněném zastavení trestního stíhání obviněnému přiměřená omezení a povinnosti, ale podle rozhodnutí Krajského

¹¹¹ Dotazem u Obvodního soudu pro Prahu 5 bylo zjištěno, že za celou dobu, kdy lze sjednat dohodu o vině a trestu, bylo tohoto institutu v rámci Městského soudu v Praze využito pouze jednou a to právě na Obvodním soudu pro Prahu 5. Konkrétní statistiky se mi nepodařilo dohledat.

soudu v Českých Budějovicích ze dne 25.9.1997, (R 6/1999) ke sp. zn. 4 To 770/1997 nelze za přiměřené omezení v tomto smyslu považovat uložení zákazu řízení motorových vozidel v průběhu zkušební doby podmíněného zastavení, neboť takovýto postup by vedl k nepřipustnému nahrazování trestu.¹¹² Na druhé straně použití odklonů podmíněného zastavení trestního stíhání nebo podmíněného odložení podání návrhu na potrestání je považováno za příliš mírné v porovnání s postihem, který by hrozil pachateli za pro společnost méně škodlivý delikt projednávaný v přestupkovém řízení, kde by byl postižen minimálně pokutou. Docházelo by tak k tomu, že protiprávní jednání, které by nenaplněovalo znaky skutkové podstaty některého trestného činu, ale jednalo by se o jiný správní delikt, by bylo sankcionováno přísněji než jednání, které by znaky některého trestného činu naplnilo. Státnímu zástupci tedy nezbyvá, než v případech, kdy považuje za vhodné uložit trest zákazu řízení motorových vozidel, podat obžalobu, případně návrh na potrestání. Zde vidím prostor pro legislativní úpravu směřující k maximalizaci využívání těchto odklonů.

Jak bylo zmíněno v podkapitole o podmíněném zastavení trestního stíhání, JUDr. František Púry vidí problém v rozdílných podmínkách užití mezi podmíněným zastavením trestního stíhání a mezi narovnáním. U podmíněného zastavení trestního stíhání je totiž potřeba, aby se obviněný k činu doznal, přičemž toto doznání může být v případném dalším řízení použito jako důkaz, což by mohlo obviněného „odrazovat“ a snižovat tak možnost využití tohoto institutu. Oproti tomu při narovnání postačí, aby obviněný prohlásil, že skutek spáchal a k tomuto jeho prohlášení nelze v případě pokračování trestního stíhání přihlížet.¹¹³ Ze statistik však vyplývá, že v souvislosti s tímto rozdílným přístupem k podmínkám využití uvedených odklonů, je přesto podmíněné zastavení trestního stíhání státními zástupci využíváno dostatečně. Dokonce v mnohem větší míře, než narovnání. (viz. příloha č. 1).

¹¹² Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 25.9.1997 (R 6/1999), sp. zn. 4 To 770/1997, dostupné na www.beck-online.cz

¹¹³ ČÍSAŘOVÁ, D., FENYK, J., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní* 5. vydání. Praha: ASPI, 2008, s. 694

Dalším přínosem pro urychlení trestního procesu, bylo zavedení zkráceného přípravného řízení, které se během let hojně využívání jeví jako správný krok. O tomto svědčí i podíl konaných zkrácených přípravných řízení na celkové trestné činnosti šetřené Policií ČR. (viz. příloha č. 2). Jedná se o institut určený zejména pro méně závažné trestné činy a urychlení spočívá ve „vypuštění“ fáze vyšetřování, kdy po ukončení prověřování zkráceného přípravného řízení se předkládá státnímu zástupci zpráva o výsledku a ten následně podá soudu návrh na potrestání, případně ve věci rozhodne jinak.

Tato práce se tedy zaměřila zejména na způsoby urychlení předsoudního řízení a využívání institutů, které zákonodárce zanesl do právního řádu. Jedná se o nezbytné kroky, reflektující vývoj společnosti i kriminality, neboť dosavadní právní úprava již byla nevyhovující novému pohledu na smysl trestního řízení a na úlohu státu a jeho orgánu při řešení konfliktů vznikajících v souvislosti s páchanou trestnou činností postihující jeho občany.

Seznam použité literatury

literatura

- CÍSAŘOVÁ, D., FENYK, J., GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*, 5. vydání. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-348-5
- FRYŠTÁK, M., GALÁT, M., HEINZ, R., PROUZA, D., ŽATECKÁ, E., *Trestní právo procesní*, Brno: Key Publishing s.r.o., 2009. ISBN 978-80-7418-041-5
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*, 2. vydání. Praha: Leges, 2011. ISBN 978-80-87212-92-9
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011. ISBN 978-80-87212-99-8
- MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*, 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. ISBN 978-80-7179-572-8
- NOVOTNÝ, F., SOUČEK, J., et al. *Trestní právo procesní*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 248, ISBN 978-80-7380-237-0
- STRŽÍŽ, I., POLÁK, P., FENYK, J., HÁJEK, R., *Trestní zákoník a trestní řád. Průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. 2. díl *Trestní řád*, Praha: Linde 2010
- ŠÁMAL, P., NOVOTNÝ, F., RŮŽIČKA, M., VONDRUŠKA, F., NOVOTNÁ, J., *Přípravné řízení trestní*. Praha: C. H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-741-3
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád*, 6. vydání, Praha: C. H. Beck 2008. ISBN 978-80-7400-043-0
- ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., STODOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M., *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*, 3. vydání, Praha: C. H. Beck, 2011
- VANGELI, B., *Zákon o Policii České republiky*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009

články

- FRYŠTÁK, M., *Smysl a význam zkráceného přípravného řízení z hlediska jeho rychlosti*, Trestněprávní revue 10/2012
- KOLOMIČENKO, J. *Dohoda o vině a trestu*, dostupné na <http://www.epravo.cz/top/clanky/dohoda-o-vine-a-trestu-85854.html>
- LOBOTKA, A., *Dohoda o vině a trestu a její vztah k účelu trestu*, časopis Právní rozhledy 19/2012
- MUSIL, J. *Dohody o vině a trestu jako forma konsenzuálního trestního řízení*, časopis Kriminalistika č. 1/2008
- VANTUCH, P. *K právu obviněného vzdát se obhájce z pohledu nutné obhajoby*, Bulletin advokacie 11/2012
- VICHEREK, R., *Co je nového v trestním řádu od 1.1.2012 - III. část*, dostupné na <http://www.epravo.cz/top/clanky/co-je-noveho-v-trestnim-radu-od-112012-iii-cast-80514.html>
- ŠČERBA, F., *Odklon jako sankční opatření*, časopis Trestněprávní revue 2/2009

zákony a jiné právní normy

- Listina základních práv a svobod
- zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád)
- zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů
- zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství
- zákon č. 273/2008 Sb. o Policii ČR
- zákon č. 85/1996 Sb. o advokacii
- závazný pokyn policejního prezidenta č. 30/2009 ze dne 21. dubna 2009, kterým se upravuje postup Policie České republiky při plnění úkolů v trestním řízení

- Pokyn obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně č. 8/2009 Sb. pokynů obecné povahy ze dne 21.9.2009 o trestním řízení

judikatura a další

- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 1.7.2003 (R 6/1999), sp. zn. 4 Tz 84/2003
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 25.9.1997, sp. zn. 4 To 770/1997
- Důvodová zpráva k vládnímu návrhu č. 574/2008, o změně trestního řádu

internetové zdroje

- www.epravo.cz
- www.beck-online.cz
- www.nsoud.cz
- www.psp.cz
- www.mvcr.cz

Resume

This thesis has been prepared on base of subjekt of preparatory criminal proceedings with emphasis on stage of criminal proceedings from initiation of criminal proceedings to initiation of criminal prosecution. It means on stage of investigation which is done mainly by police authority under the supervision of the public prosecutor.

In this thesis is briefly explained what is preparatory criminal proceedings, its entities and which intelligence recources or hedging actions is possible to use in this stage of preparatory proceedings.

The thesis is focused than on role of the court, public prosecutor and police authority and their ways of deciding in case. More space is dedicated to shortened preparatory proceedings. The thesis deals in detail with separate institutes so-called „diversions“ which are expression of trend of direction from retributive justice to restorative justice.

Essentially it is compilation thesis, which deals with expert's opinions to negative and positive impact of changes in Criminal Procedure Code and related laws, the thesis author try to evaluate essence and usage amount of new institutions of criminal proceedings at the same time and to express author's opinion from the perspective the considerations of de lege ferenda.

Thesis used data from statistic outputs of Czech Republic Police, which were provided to prepare this thesis by Preventive informatic office of Police of the Czech Republic, Regional Directorate of the Pilsner region.

Statistický výkaz meritorních rozhodnutí státních zástupců v rámci celé České republiky

čerpáno z oficiálních statistických výstupů pro vnitřní potřeby PČR prostřednictvím Preventivně informačního oddělení Policie České republiky, Krajského ředitelství Plzeňského kraje.

	2008	2009	2010	2011	2012
počet trestních stíhání ukončených Policií ČR	140.687	145.196	132.887	137.214	136.252
počet meritorních rozhodnutí státních zástupců celkem	110.998	111.155	101.258	109.891	113.412
odloženo a jinak vyřízeno – § 159a	864	682	533	501	915
postoupeno - § 171/1	119	110	62	52	36
zastavená trestní stíhání - § 172/1	1.656	1.121	1.169	1.101	1.006
zastavená trestní stíhání - § 172/2	184	163	159	127	153
přerušená trestní stíhání - § 173/1	131	80	78	75	86
podané obžaloby - § 176/1	60.222	48.024	45.586	48.332	42.201
podané návrhy na potrestání - § 179c/2a	32.542	46.913	43.185	47.854	56.328
ostatní rozhodnutí ZPŘ - § 179c/2	539	1.067	1.094	1.392	1.480
podmíněně zastavená trestní stíhání - § 307/1	5.243	3.860	2.743	3.015	3.221
narovnání - § 309/1	111	122	142	106	96

Statistický vývoj podílu ZPŘ na celkové trestné činnosti šetřené Policií ČR v letech 2008-2012 v rámci celé ČR

čerpáno z oficiálních statistických výstupů pro vnitřní potřeby PČR prostřednictvím
Preventivně informačního oddělení Policie České republiky, Krajského ředitelství
Plzeňského kraje.

2008	Počet TČ celkem	celkem TČ objasněno v %	Počet ZPŘ celkem	podíl ZPŘ k celkovému počtu TČ v %
leden	31.154	25,87	3.567	11,45
únor	61.220	29,39	6.938	11,33
březen	90.833	31,66	9.885	10,88
duben	119.914	33,17	13.307	11,10
květen	148.704	33,79	16.647	11,19
červen	176.847	34,85	19.911	11,26
červenec	205.957	35,26	23.296	11,31
srpen	233.853	35,53	26.647	11,39
září	262.432	36,09	29.862	11,38
říjen	291.576	35,59	33.500	11,49
listopad	318.066	36,99	36.738	11,55
prosinec	343.799	37,20	39.638	11,53
CELKEM	2.284.355	37,20	259.933	11,38

Statistický vývoj podílu ZPŘ na celkové trestné činnosti šetřené Policií ČR v letech 2008-2012 v rámci celé ČR

čerpáno z oficiálních statistických výstupů pro vnitřní potřeby PČR prostřednictvím
Preventivně informačního oddělení Policie České republiky, Krajského ředitelství
Plzeňského kraje.

2009	Počet TČ celkem	celkem TČ objasněno v %	Počet ZPŘ celkem	podíl ZPŘ k celkovému počtu TČ v %
leden	27.691	24,67	3.588	12,96
únor	53.410	29,02	7.994	14,97
březen	83.220	32,50	13.696	16,46
duben	111.342	33,64	18.807	16,89
květen	140.247	34,27	24.139	17,21
červen	169.254	35,32	29.678	17,53
červenec	197.892	35,84	35.176	17,78
srpen	226.349	36,10	40.531	17,90
září	254.056	36,82	46.182	18,18
říjen	282.359	37,30	51.713	18,31
listopad	309.436	37,81	56.956	18,41
prosinec	332.669	38,35	61.062	18,36
CELKEM	2.187.925	38,34	389.522	17,80

Statistický vývoj podílu ZPŘ na celkové trestné činnosti šetřené Policií ČR v letech 2008-2012 v rámci celé ČR

čerpáno z oficiálních statistických výstupů pro vnitřní potřeby PČR prostřednictvím
Preventivně informačního oddělení Policie České republiky, Krajského ředitelství
Plzeňského kraje.

2010	Počet TČ celkem	celkem TČ objasněno v %	Počet ZPŘ celkem	podíl ZPŘ k celkovému počtu TČ v %
leden	22.776	20,98	3.270	14,36
únor	47.577	25,31	7.555	15,88
březen	77.575	28,92	12.884	16,61
duben	105.200	30,50	17.736	16,86
květen	132.731	31,16	22.514	16,96
červen	159.650	32,30	27.472	17,21
červenec	185.731	32,41	31.990	17,22
srpen	212.767	32,63	36.538	17,17
září	238.833	33,09	41.218	17,26
říjen	266.039	33,46	45.959	17,28
listopad	292.351	33,95	50.698	17,34
prosinec	313.268	34,53	54.211	17,30
CELKEM	2.054.498	37,55	352.045	17,14

Statistický vývoj podílu ZPŘ na celkové trestné činnosti šetřené Policií ČR v letech 2008-2012 v rámci celé ČR

čerpáno z oficiálních statistických výstupů pro vnitřní potřeby PČR prostřednictvím
Preventivně informačního oddělení Policie České republiky, Krajského ředitelství
Plzeňského kraje.

2011	Počet TČ celkem	celkem TČ objasněno v %	Počet ZPŘ celkem	podíl ZPŘ k celkovému počtu TČ v %
leden	27.345	22,95	3.931	14,38
únor	52.833	26,58	8.357	15,82
březen	81.517	30,07	13.821	16,95
duben	107.932	31,13	18.373	17,02
květen	135.363	31,99	23.270	17,19
červen	162.342	33,07	28.393	17,49
červenec	188.257	33,02	32.742	17,39
srpen	215.073	33,42	37.609	17,49
září	240.875	33,88	42.401	17,60
říjen	267.197	34,21	47.268	17,69
listopad	293.059	34,87	52.240	17,83
prosinec	317.013	35,09	56.121	17,70
CELKEM	2.088.806	38,54	364.526	17,74

Statistický vývoj podílu ZPŘ na celkové trestné činnosti šetřené Policií ČR v letech 2008-2012 v rámci celé ČR

čerpáno z oficiálních statistických výstupů pro vnitřní potřeby PČR prostřednictvím
Preventivně informačního oddělení Policie České republiky, Krajského ředitelství
Plzeňského kraje.

2012	Počet TČ celkem	celkem TČ objasněno v %	Počet ZPŘ celkem	podíl ZPŘ k celkovému počtu TČ v %
leden	29.239	24,48	4.885	16,70
únor	53.018	28,59	9.894	18,67
březen	80.434	30,91	15.675	19,49
duben	105.667	32,07	20.949	19,83
květen	131.623	32,95	26.455	20,10
červen	156.907	34,10	31.743	20,23
červenec	182.065	34,11	36.748	20,18
srpen	208.194	34,70	42.411	20,37
září	231.585	34,88	47.204	20,38
říjen	258.388	35,41	53.025	20,52
listopad	283.796	36,18	59.165	20,85
prosinec	304.381	36,39	62.935	20,68
CELKEM	2.025.297	39,46	411.089	20,30